

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Վ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

*ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ 2010 ԹՎԱԿԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԻՍԱՍՅԱԿԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ԸՆԹԱՅՔԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ*

*ՀՀ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿԸ 2010 ԹՎԱԿԱՆԻ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԻՍԱՍՅԱԿՈՒՄ*

2010 թվականի անցած ամիսների փաստացի տվյալների ամփոփումը ցույց տվեց, որ տարվա առաջին կիսամյակում արձանագրվում է տնտեսության վերականգնում, որը հանգեցնում է մակրոտնտեսական իրավիճակի զգալի բարելավման՝ ձևավորելով լավատեսական սպասումներ: Տնտեսական ակտիվության վերականգնման գործընթացը հիմնականում պայմանավորված է թե համաշխարհային տնտեսության վերականգնմամբ, և թե ՀՀ կառավարության նախորդ տարվա ընթացքում իրականացրած հակաճգնաճամային ակտիվ գործողություններով:

2010 թվականի հունվար-հունիս ամիսներին գրանցվել է 6.7% տնտեսական աճ, որը արձանագրվել է տնտեսության գրեթե բոլոր ճյուղերում, բացառությամբ գյուղատնտեսությունից: Տեղի է ունեցել արտաքին առևտրաշրջանառության աճ, հատկապես գրանցելով բարձր արտահանման աճ՝ 55.9%: Տնտեսության վերականգնմամբ պայմանավորված՝ 2010 թվականի հունիսի միջին գնաճը գրանցվել է համեմատաբար բարձր՝ 7.3%՝ որն արդյունք է նախորդ տարվա վերջից գների բարձր մակարդակի ձևավորմամբ: Հաշվետու ժամանակաշրջանում արձանագրվել է նաև պետական բյուջեի եկամուտների անվանական շուրջ 23.7% աճ, իսկ ծախսերի գծով աճը կազմել է 12.3%, արդյունքում առաջին կիսամյակի արդյունքներով հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունն ամբողջական պահանջարկի վրա եղել է չեզոք:

Համախառն պահանջարկ¹: 2010 թվականի հունվար-հունիսին վերջնական սպառումն իրական արտահայտությամբ աճել է 7.6%-ով: Վերջնական սպառման աճը հիմնականում պայմանավորվել է տնտեսական ճգնաժամից հետո նկատված տնտեսության աշխուժացմամբ և նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ բնակչության տնօրինվող եկամուտների աճով: Վերջնական սպառման կառուցվածքում պետական և մասնավոր սպառման տեսակարար կշիռները 2010

¹ Այս հատվածում բերված ցուցանիշները ՀՀ ֆինանսների նախարարության գնահատականներն են:

թվականի հունվար-հունիսին կազմել են համապատասխանաբար 12.1 և 87.9 տոկոս, ընդ որում իրական արտահայտությամբ մասնավոր սպառումը նախորդ տարվա համեմատ աճել է 8.4%-ով, իսկ պետական սպառումը՝ 2.0%-ով:

Կապիտալ ներդրումները իրական արտահայտությամբ աճել են 8.7%-ով՝ ինչպես պետական, այնպես էլ մասնավոր ներդրումների աճի հաշվին: Սակայն պետական ներդրումների համեմատ, մասնավոր ներդրումների նպաստումը ցուցաբերել է աճի միտում՝ արձագանքելով տնտեսությունում նկատվող վերականգնման զարգացումներին:

2010 թվականի հունվար-հունիսին ապրանքների և ծառայությունների զուտ արտահանումը դրամային արտահայտությամբ բարելավվել է 2.2%-ով, ընդ որում արտահանման իրական ծավալը դրամային արտահայտությամբ աճել է 12%-ով՝ պայմանավորված համաշխարհային տնտեսությունում պահանջարկի աստիճանական վերականգնմամբ, արտահանավող ապրանքների գնային մրցունակության բարձրացմամբ², ինչպես նաև նախորդ տարում կառավարության հակաճգնաժամային գործողությունների շրջանակներում արտահանողներին ցուցաբերված օժանդակությամբ: Մյուս կողմից, ապրանքների և ծառայությունների ներմուծումը իրական արտահայտությամբ աճել է 6%-ով:

Համախառն առաջարկ: 2010 թվականի հունվար-հունիսին համախառն ներքին արդյունքը (ՀՆԱ) կազմել է 1331.97 մլրդ դրամ, ընդ որում իրական ՀՆԱ-ն աճել է 6.7%-ով, դեֆլյատորի 109.1%-ի պայմաններում: Ընդ որում, տնտեսության բոլոր ճյուղերում, բացառությամբ գյուղատնտեսության, գրանցվել է տնտեսական աճի վերականգնում:

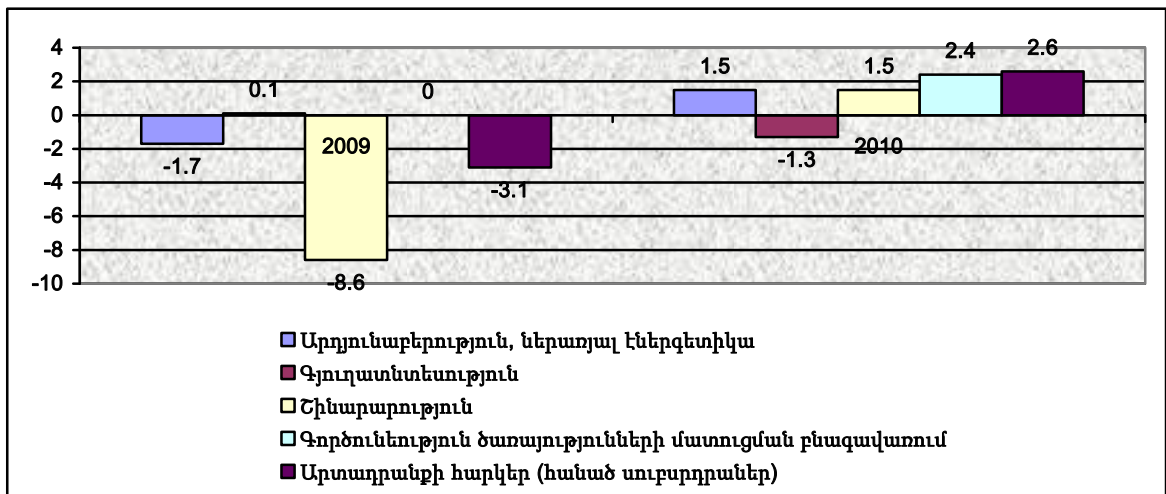
2010 թվականի հունվար-հունիս ամիսներին ծառայությունների ոլորտը տնտեսական աճին ամենամեծ նպաստումն է ունեցել: Նշված ժամանակահատվածում ծառայությունների հաշվին ապահովվել է տնտեսական աճի 2.4 տոկոսային կետը, իսկ ծառայությունների իրական աճը կազմել է 5.1 տոկոս: Արդյունաբերությունը (ներառյալ էներգետիկան) աճել է 9.7%-ով՝ տնտեսական աճին նպաստելով 1.5 տոկոսային կետով, իսկ շինարարությունը աճել է 11%-ով և նպաստել է՝ ևս 1.5 տոկոսային կետով: Գյուղատնտեսությունը դիտարկվող ժամանակահատվածում նվազել է 12.8%-ով և աճին հակազդել 1.3 տոկոսային կետով: Գծապատկեր 1-ում ներկայացված են

---

² Գնային մրցունակությունը բնութագրվում է իրական փոխարժեքով, երբ կարճաժամկետում արժեզրկվում է, ասում են, որ երկրի արտահանողները գտնվում են բարենպաստ գնային մրցունակության պայմաններում և հակառակը:

տնտեսության առանձին ճյուղերում արձանագրված իրական աճի նպաստման չափերը:

Գծապատկեր 1. 2009 և 2010 թվականների հունվար-հունիսի ՀՆԱ-ի իրական աճին տնտեսության ճյուղերի նպաստման չափը, տոկոսային կետ

Աղյուսակ 1. 2004-2009 թվականների և 2010 թվականի առաջին կիսամյակի իրական ծավալի ինդեքսները նախորդ տարվա նկատմամբ

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 1-ին կիսամյակ
Համախառն ներքին արդյունք	110.5	113.9	113.2	113.7	106.9	85.8	106.7
Ֆյուդատնտեսություն	114.2	111.2	100.5	110.4	103.3	99.9	87.2
Արդյունաբերություն	102.2	105.6	97.5	102.8	102.1	92.1	109.7
Շինարարություն	115.3	127.9	137.7	118.2	111.3	57.7	111.0
Ծառայություններ	112.7	115.0	116.0	112.5	104.8	99.9	105.1
Զուտ անուղակի հարկեր	102.4	112.4	114.9	135.9	117.1	79.3	120.8

Արդյունաբերություն³: 2010 թվականի հունվար-հունիս ամիսներին արձանագրվել է արդյունաբերական արտադրանքի ծավալների 12.3 տոկոս աճ՝ 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածի 11.5 տոկոս նվազման դիմաց: Արդյունաբերական արտադրանքի աճը հիմնականում պայմանավորված էր հանքագործական արդյունաբերության և մշակող արդյունաբերության համապատասխանաբար 39.1 տոկոս և 11.1 տոկոս աճերով: Հանքագործական արդյունաբերության աճին նպաստել են ինչպես, համաշխարհային շուկայում մետաղների գների բարձրացումը, այնպես էլ ՀՀ կառավարության 2009 թվականի հակաճգնաժամային ծրագրի շրջանակներում իրականացված վարկավորման քաղաքականությունը: Մշակող արդյունաբերության ոլորտում նշանակալի են

³ 2010 թվականի հունվար-հունիսի արդյունաբերության ցուցանիշները վերաբերում են ոչ թե ավելացված արժեքներին, այլ թողարկման ծավալներին:

քիմիական արդյունաբերության 47.8%, ինչպես նաև ոսկերչական արտադրատեսակների արտադրության 68.6% աճերը:

Էլեկտրաէներգիայի արտադրության իրական ծավալներն աճել են 15%-ով, իսկ ջրամատակարարման, կույուղու և թափոնների մշակման ճյուղերում նկատվել է 5.4% իրական աճ:

Գյուղատնտեսություն: 2010 թվականի հունվար-հունիսին գյուղատնտեսության և անտառային տնտեսության համախառն արտադրանքի ծավալը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի ցուցանիշի մակարդակը զիջել է 12.8%-ով: Ընդ որում, գյուղատնտեսության անկումը պայմանավորվել է բուսաբուծության 35.2%, անասնաբուծության 1.9% և ձկնորսության 3.6% նվազմամբ: Բուսաբուծության անկումը պայմանավորված է նրանով, որ նշված ենթաճյուղի համար տարին (եղանակային առումով) եղել է անբարենպաստ և որոշակի մշակաբույսերի մասով էլ նկատվել է սեզոնայնության հետաձգում:

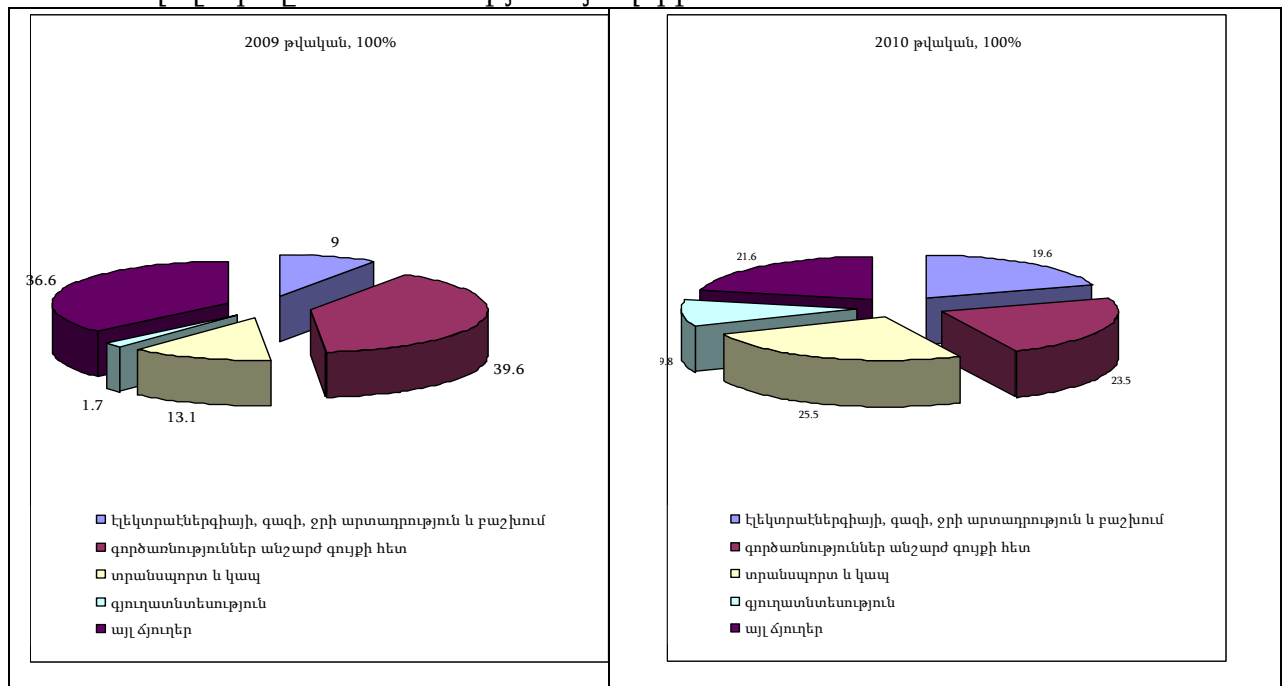
Անասնաբուծությունում անկումը պայմանավորված է գերազանցապես սպանդի համար իրացված անասունի և թռչնի ու կաթի արտադրության համապատասխանաբար 12.8% և 3.3% նվազմամբ, որը մասամբ փոխհատուցվել է ձվի արտադրության 29.4% աճով: Անտառային տնտեսության ենթաճյուղում համախառն արտադրանքի 5% աճ է արձանագրվել, որը պայմանավորված էր անտառաբուծությունում և փայտամթերումների ոլորտում մատուցված ծառայությունների 3.9% աճով:

Շինարարություն: Ֆինանսավորման բոլոր աղբյուրների հաշվին իրականացված կապիտալ շինարարության ծավալները 2010 թվականի հունվար-հունիսին կազմել են շուրջ 171.2 մլրդ դրամ և նախորդ տարվա համեմատ ավելացել 4.1%-ով: Իրականացված կապիտալ շինարարության (ըստ ֆինանսավորման աղբյուրների) կառուցվածքում կազմակերպությունների և պետական բյուջեի միջոցները կազմել են համապատասխանաբար՝ 48.4 և 14.0 տոկոս, որոնց հաշվին իրականացված շինարարության ծավալները նախորդ տարվա համեմատ աճել են 46.4 և 62.6 տոկոսով: Փոխարենը էապես նվազել են միջազգային վարկերի (իրական անկումը կազմել է 19.7%) և համայնքների (իրական անկումը կազմել է 30.6%) միջոցների հաշվին իրականացված շինարարության կշիռները՝ կազմելով համապատասխանաբար 18.4 և 0.2 տոկոս: Շարունակում են անկում ապրել նախորդ տարվանից սկսված բնակչության

կողմից⁴ ֆինանսավորվող շինարարության ծավալները: Մասնավորապես, իրականացված կապիտալ շինարարության կառուցվածքում բնակչության միջոցները կազմել են 12.6 տոկոս՝ իրական արտահայտությամբ նվազելով 58.2%-ով:

Շինարարության հիմնական միջոցները (ըստ տնտեսության ճյուղերի) գերազանցապես ուղղվել են անշարժ գույքի հետ կապված գործառնություններին և էլեկտրաէներգիայի, գազի, գոլորշու մատակարարմանը, որոնց բաժին է ընկել կատարված շինարարության ծավալների համապատասխանաբար 23.5 և 19.6 տոկոս: Կապիտալ շինարարության մեջ աճել են նաև տրանսպորտի և կապի, գյուղատնտեսության տեսակարար կշիռները՝ վկայելով շինարարության ըստ տնտեսության ճյուղերի բազմատեսակավորման մասին, որը հետագայում կարող է հիմք հանդիսանալ նշված ճյուղերի ավելացված արժեքների աճի ձևավորման համար (տես Գծապատկեր 2):

Գծապատկեր 2. 2009 և 2010 թվականների հունվար-հունիսի շինարարության ծավալներն ըստ տնտեսության ճյուղերի

Ծառայություններ և առևտուր: 2010 թվականի հունվար-հունիսին մատուցված ծառայությունների ծավալը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ աճել է 6.1%-ով: Ծառայությունների կառուցվածքում մեծ տեսակարար կշիռ են կազմել տեղեկատվության և կապի (25.5%), ֆինանսական և ապահովագրական գործունեության (21.9%), տրանսպորտի (19.7%) ծառայությունները, ինչպես նաև մասնագիտական, գիտական և տեխնիկական (6.2%), կրթության (5.5%),

⁴ Բնակչության կողմից ֆինանսավորվող շինարարությունը հիմնականում գնում է ոչ արտադրական ոլորտ՝ անհատական բնակարանային շինարարություն:

առողջապահության և բնակչության սոցիալական սպասարկման (3.6%) և վարչարարական և օժանդակ գործունեության (4.6%) ծառայությունները:

2010 թվականի հունվար-հունիսին առևտրի շրջանառությունն ընթացիկ գներով կազմել է 702.1 մլրդ դրամ, որը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ, համադրելի գներով, աճել է 6.0%-ով: Ընդ որում մանրածախ առևտուրն աճել է 0.7%-ով, մեծածախ և ավտոմեքենաների առևտուրը՝ համապատասխանաբար 15.8 և 27.1 տոկոսով՝ վկայելով տնտեսական աշխուժացման մասին:

Տրանսպորտ և կապ: 2010 թվականի հունվար-հունիսին հանրապետությունում ընդհանուր օգտագործման տրանսպորտով բեռնափոխադրումների ծավալը 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ աճել է 13.1%-ով: Բեռնափոխադրումների ծավալն ըստ օդային, ավտոմոբիլային և երկաթուղային տրանսպորտի տեսակների աճել է համապատասխանաբար 17.1, 20.1 և 12.1 տոկոսով: Մայրուղային խողովակաշարային բեռնափոխադրումների ծավալը նախորդ տարվա նկատմամբ նվազել է 5.6%-ով: Երկաթուղային տրանսպորտում բեռնափոխադրումների ծավալի աճը նկատվել է ըստ բեռների գրեթե բոլոր խմբերի, բացառությամբ ցեմենտի, քարածուխի և սև մետաղների ջարդոնի: Սակայն, երկաթուղային տրանսպորտում աճը գուժակցվել է արտահանվող բեռնափոխադրումների տեսակարար կշռի նվազմամբ 4.6 տոկոսային կետով, որը փոխհատուցվել է օդային և ավտոմոբիլային տրանսպորտով արտահանվող բեռնափոխադրումների մասնաբաժնի աճով՝ համապատասխանաբար 1.9 և 0.2 տոկոսային կետով:

2010 թվականի հունվար-հունիսի ընթացքում կապի ծառայություններից ստացված հասույթը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ համադրելի գներով աճել է 4.6%-ով: Կապի ոլորտում աճը հիմնականում տեղի է ունեցել հեռահաղորդակցության ծառայությունների (բջջային և ինտերնետ հասանելիության ծառայություններ) աճի հաշվին, որը կազմել է 3.5 տոկոս:

Գներ և սակագներ: 2010 թվականի հունիսին նախորդ տարվա դեկտեմբերի նկատմամբ արձանագրվել է 4.5 տոկոս գնաճ, որը հիմնականում պայմանավորված է եղել պարենային ապրանքների (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) գների 5.7 տոկոս (նպաստումը գնաճին՝ 3.1 տոկոսային կետ), ոչ պարենային ապրանքների գների 3 տոկոս (նպաստումը գնաճին՝ 0.5 տոկոսային կետ) և ծառայությունների սակագների 3.3 տոկոս (նպաստումը գնաճին՝ 1 տոկոսային կետ) աճով:

2010 թվականի հունիսին միջին գնաճը կազմել է 7.3 տոկոս, որը հիմնականում պայմանավորված էր պարենային ապրանքների (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) գների 5.1 տոկոս աճով, ոչ պարենային ապրանքների գների 13.4 տոկոս և ծառայությունների սակագների 8.5 տոկոս աճով:

Աշխատանքի շուկա: 2010 թվականի հունվար-հունիսին գործազրկության պաշտոնական մակարդակը հանրապետությունում նախորդ տարվա նակտմամբ աճել է 0.4 տոկոսային կետով և կազմել 7.1% (84.6 հազ.մարդ): Չնայած դրան, ընթացիկ տարվա փետրվար ամսից սկսած աճը կանգ է առել և ապրիլ ամսից սկսել է նվազել՝ նկատելի դարձնելով գործազրկության մակարդակի նվազման միտումը:

2010 թվականի հունվար-հունիսին միջին ամսական անվանական աշխատավարձը 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածում գրանցված ցուցանիշի նկատմամբ աճել է 7.9%-ով: Նախորդ տարվա ընթացքում պայմանավորված կառավարության ընդլայնողական քաղաքականությամբ բյուջետային հատվածի աշխատավարձի աճն առաջանցիկ է եղել մասնավոր հատվածի նկատմամբ, մինչդեռ 2010 թվականի հունվար-հունիս ամիսներին ոչ պետական հատվածի աշխատավարձի աճն (9.8%) առաջանցիկ է պետական հատվածում աշխատավարձի աճի (4.9%) նկատմամբ, ինչը պայմանավորված է տնտեսության գրեթե բոլոր ճյուղերում նկատված աշխուժացմամբ: Պայմանավորված միջին գնաճով 2010 թվականի հունվար-հունիսին իրական աշխատավարձը 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ աճել է 0.5%-ով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում տնտեսության պետական և ոչ պետական հատվածներում միջին անվանական աշխատավարձը համապատասխանաբար կազմել է 84563 դրամ և 130900 դրամ, իսկ միջին աշխատավարձը՝ 130810 դրամ:

Աշխատանքի արտադրողականությունը⁵ աճել է 6.0%-ով, որը հիմնականում պայմանավորված էր նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ՀՆԱ-ի բարձր աճով:

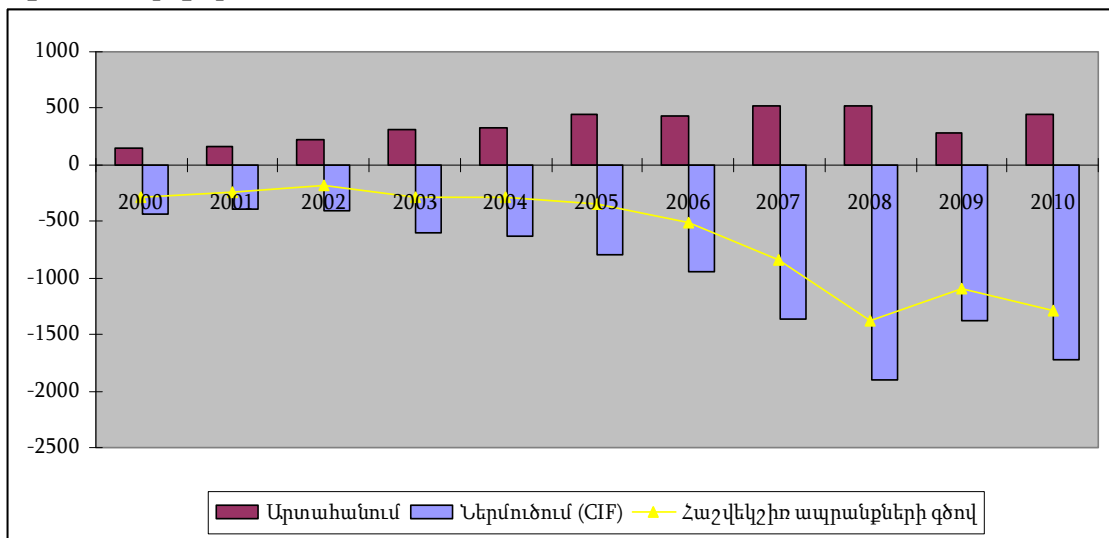
Արտաքին հատված: Հակաճգնաժամային միջոցառումների շրջանակներում ՀՀ կառավարության քաղաքականությունը արտահանման խթանման ուղղությամբ տվեց իր դրական արդյունքները՝ 2010 թվականի առաջին կիսամյակի տնտեսության արտաքին հատվածի բարելավումը ձևավորվել է ավելի արագ, քան սպասվում էր:

⁵ Ընթացիկ և նախորդ ժամանակահատվածում մեկ զբաղվածին ընկնող ՀՆԱ-ի հարաբերակցություն:

Արտաքին պահանջարկի աճի հետ մեկտեղ տարեսկզբից ավելացել են նաև Հայաստան ներհոսող տրանֆերտները և գործոնային եկամուտները՝ նպաստելով ընթացիկ հաշվի պակասուրդի կրճատմանը:

Արտաքին առևտուր: 2010 թվականի առաջին վեց ամիսներին ապրանքների գծով արտաքին առևտրի բացասական մնացորդը (տե՞ս Գծապատկեր 3) կազմել է 1281.2 մլն ԱՄՆ դոլար՝ նախորդ տարվա համեմատ աճելով 180.0 մլն ԱՄՆ դոլարով կամ 16.3%-ով:

Գծապատկեր 3. Առևտրի հաշվեկշռի դինամիկան հունվար-հունիս ամիսներին (մլն ԱՄՆ դոլար)

Արտաքին առևտրի հաշվեկշիռը՝ արտահանումը և ներմուծումը հաշվարկած ՖՕԲ գներով, 2010 թվականի առաջին կիսամյակին կազմել է 1015.7 մլն դոլար, կամ ՀՆԱ-ի 29.3%-ը՝ նախորդ տարվա 28.6%-ի դիմաց:

ՀՆԱ-ի նկատմամբ ապրանքների արտահանման կշիռը (միջին հակումը) 2010 թվականի հունվար-հունիս ամիսներին կազմել է 12.8% (2009 թվականին՝ 9.2%): Ապրանքների ներմուծումը կազմել է 2010 թվականի առաջին կիսամյակի ՀՆԱ-ի 49.7%-ը՝ նախորդ տարվա 44.9%-ի դիմաց:

*Արտաքին ապրանքաշրջանառությունը*⁶ 2010 թվականի առաջին վեց ամիսների արդյունքներով կազմել է 2166.8 մլն դոլար՝ նախորդ տարվա համեմատ աճելով 29.8%-ով: Հաշվետու ժամանակահատվածում տեղի է ունեցել դոլարային արտահայտությամբ արտահանման և ներմուծման ծավալների աճ. արտահանումն աճել է 55.9%-ով՝ կազմելով 442.8 մլն դոլար, իսկ ներմուծումը՝ 24.4%-ով և կազմել է 1724.0 մլն դոլար:

⁶ Արտահանումը ՖՕԲ, ներմուծումը՝ ՄԻՖ գներով:

Ներմուծում: Ներմուծման աճը հիմնականում պայմանավորված էր ընթացիկ տարում ինչպես, բնակչության տնօրինվող եկամուտների աճով, այնպես էլ տնտեսության վերականգնմամբ: Ներմուծման աճ է արձանագրվել կառուցվածքում մեծ կշիռ ունեցող գրեթե բոլոր, այդ թվում նաև ներդրումային բնույթի ապրանքների գծով. ընդհանուր ներմուծման մեջ “Մեքենաներ, սարքավորումներ, մեխանիզմներ”, “Մարքեր և ապարատներ” և “Տարբեր արդյունաբերական ապրանքներ” ապրանքախմբերի տեսակակար կշիռը կազմում է 21.1 տոկոս, որոնց աճը 5.6 տոկոսային կետով նպաստել է ներմուծման աճին: Ընդ որում, ամենաբարձր՝ 5.5 տոկոսային կետը պայմանավորվել է “Հանքահումքային արտադրանք”, 4.6 տոկոսային կետը “Մեքենաներ, սարքավորումներ և մեխանիզմներ”, և 3.8 տոկոսային կետը՝ “Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր” ապրանքախմբերի ներմուծման աճով, որոնք համապատասխանաբար կազմել են 33.0, 26.7 և 154.5 տոկոս:

Արտահանում: Տնտեսության արտահանման ոլորտում ՀՀ կառավարության հակաճգնաժամային միջոցառումների արդյունքները՝ զուգորդվելով հումքային բնույթի ապրանքատեսակների արտահանման շուկաների վիճակի բարելավման հետ, արդեն իսկ 2009 թվականի երրորդ եռամսյակից արտահայտվեցին արտահանման որոշակի աշխուժացման և ծավալների աստիճանական վերականգնման տեսքով, իսկ ընթացիկ տարվա առաջին ամիսներին՝ ամրապնդեցին արտահանման նշված ձեռքբերումները:

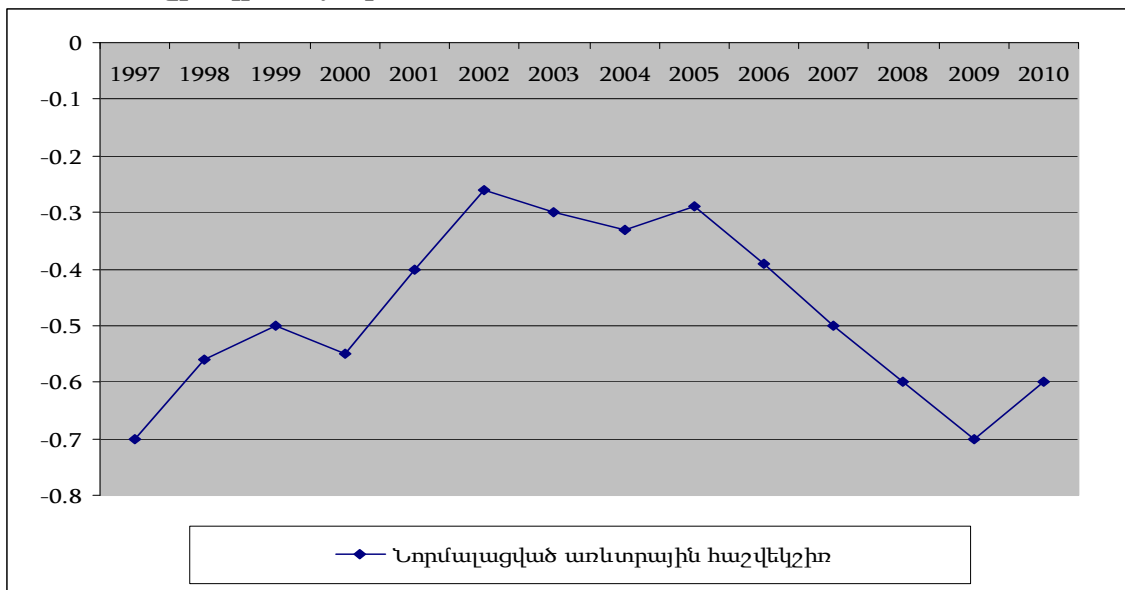
2010 թվականի անցած ամիսների արդյունքներով արտահանման 55.9 տոկոս աճի ամենաբարձր՝ 25.0 տոկոսային կետը պայմանավորվել է “Հանքահումքային արտադրանք” ապրանքախմբի արտահանման 2.5 անգամ ավելացմամբ: Արտահանման աճի 22.1 տոկոսային կետը պայմանավորվել է “Ոչ թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր”, 8.4 տոկոսային կետը՝ “Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր” և 3.8 տոկոսային կետը՝ “Պատրաստի սննդի արտադրանք” ապրանքախմբերի ծավալների աճով, որոնք կազմել են համապատասխանաբար՝ 66.1, 57.2 և 29.6 տոկոս:

Նորմալացված առևտրային հաշվեկշիռ⁷: Տնտեսական անվտանգությունը բնութագրող ցուցանիշներից է նորմալացված առևտրային հաշվեկշռի գործակիցը, որը

⁷ Նշված ցուցանիշը հաշվարկվում է որպես առևտրային հաշվեկշռի և ապրանքաշրջանառության հարաբերակցություն և ցույց է տալիս թե միավոր արտաքին ապրանքաշրջանառության մեջ որքան զուտ արտահանված ապրանք կա:

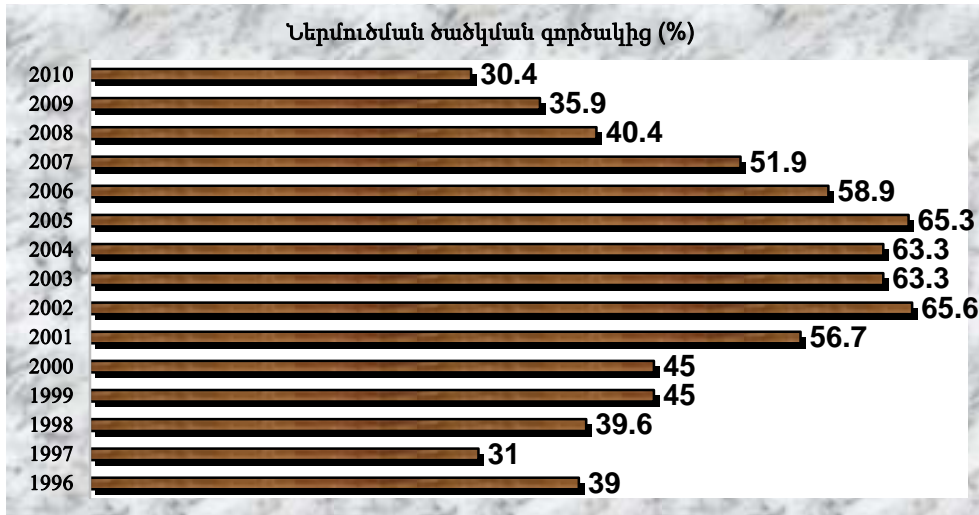
1997 թվականի երեք ամիսների -0.7-ից աստիճանաբար բարելավվել է՝ 2002-2005 թվականներին պահպանելով -0.3 մակարդակը, այնուհետև 2006-2009 թվականներին ցուցաբերել է վատթարացման միտում՝ համապատասխանաբար կազմելով -0.4, -0.5, -0.6 և -0.7: 2006-ից 2008 թվականների ընթացքում նորմալացված հաշվեկշռի նման վարքագիծը պայմանավորված է եղել արտահանման աճի տեմպերի նկատմամբ ներմուծման առաջանցիկ աճի տեմպերով, իսկ վերջինս էլ տնտեսությունում սպառողական և ներդրումային ապրանքների նկատմամբ անընդհատ աճող պահանջարկի, ինչպես նաև 2003 թվականից արժևորվող փոխարժեքի արդյունք է: 2009 թվականին նորմալացված հաշվեկշռի գործակիցը կազմել է -0.7՝ հիմնականում պայմանավորված դոլարային արտահայտությամբ արտահանման առաջանցիկ անկմամբ: 2010 թվականի հունվար-հունիսին՝ արտահանման դոլարային արտահայտությամբ առաջանցիկ աճով պայմանավորված, այդ ցուցանիշը կազմել է -0.6՝ ցուցաբերելով որոշակի բարելավում նախորդի համեմատ:

Գծապատկեր 4. Նորմալացված առևտրային հաշվեկշռի գործակիցը (տարվա առաջին կիսամյակ)

Ներմուծման ծածկման գործակից: 2010 թվականի առաջին կիսամյակի ներմուծման ծածկման գործակիցը նախորդ տարվա համեմատ նվազել է մոտ 5 տոկոսային կետով. ընթացիկ տարվա վեց ամիսների արդյունքներով արտահանման հաշվին ֆինանսավորվել է ներմուծման 30.4% (տես Գծապատկեր 5):

Գծապատկեր 5. 1996-2010 թվականների ներմուծման ծածկման գործակիցը⁸, տոկոսներով (առաջին կիսամյակներ)

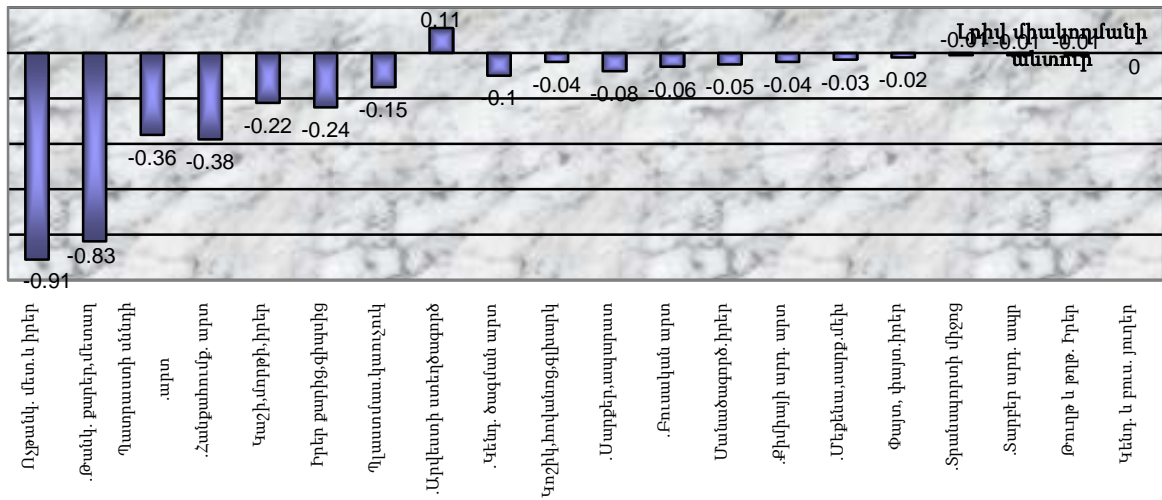
Ներձյուղային առևտուր: 2010 թվականի ՀՀ ներձյուղային⁹ առևտրի մակարդակի վերլուծությունը վկայում է «Թանկարժեք ու կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր» և «Ոչ թանկարժեք մետաղներ և դրանցից պատրաստված իրեր» ապրանքախմբերի գծով համեմատաբար կայուն երկկողմանի արտաքին առևտրի պահպանման մասին:

Գծապատկերում դրական և բացասական նշանները տրամադրում են լրացուցիչ տեղեկատվություն և պայմանավորված են համապատասխան ապրանքախմբերի արտաքին առևտրային հաշվեկշռի դրական կամ բացասական մնացորդով: «Արվեստի ստեղծագործություններ» (լրիվ միակողմանի առևտուր) ապրանքախմբի դրական առևտրային մնացորդը վկայում է մեր երկրի կողմից արտաքին աշխարհի պահանջարկը բավարարելու մասին:

Գծապատկեր 6. 2010 թվականի առաջին կիսամյակի ներձյուղային առևտուրը

⁸ Ներմուծման ծածկման գործակիցը՝ ընթացիկ տարվա առաջին կիսամյակի ծառայությունների մասին տեղեկատվության բացակայության պատճառով, հաշվարկվել է որպես ապրանքների արտահանման և ներմուծման հարաբերակցություն (ՖՕԲ գներով):

⁹ Ներձյուղային առևտուրը տեղի է ունենում, երբ երկիրը և ներմուծում, և արտահանում է առանձին ճյուղում արտադրվող ապրանքատեսակները: Ներձյուղային առևտրի գործակիցը իրենից ներկայացնում է արտահանման և ներմուծման բացարձակ արժեքով փոքրի հարաբերակցությունը մեծին: «0» նշանակում է լրիվ միակողմանի, իսկ «1»՝ լրիվ երկկողմանի առևտուր:

Մնացած ապրանքախմբերով տեղի է ունեցել մեծ մասամբ միակողմանի առևտուր՝ ներքին պահանջարկը բավարարելու ուղղությամբ (բացասական առևտրային մնացորդ):

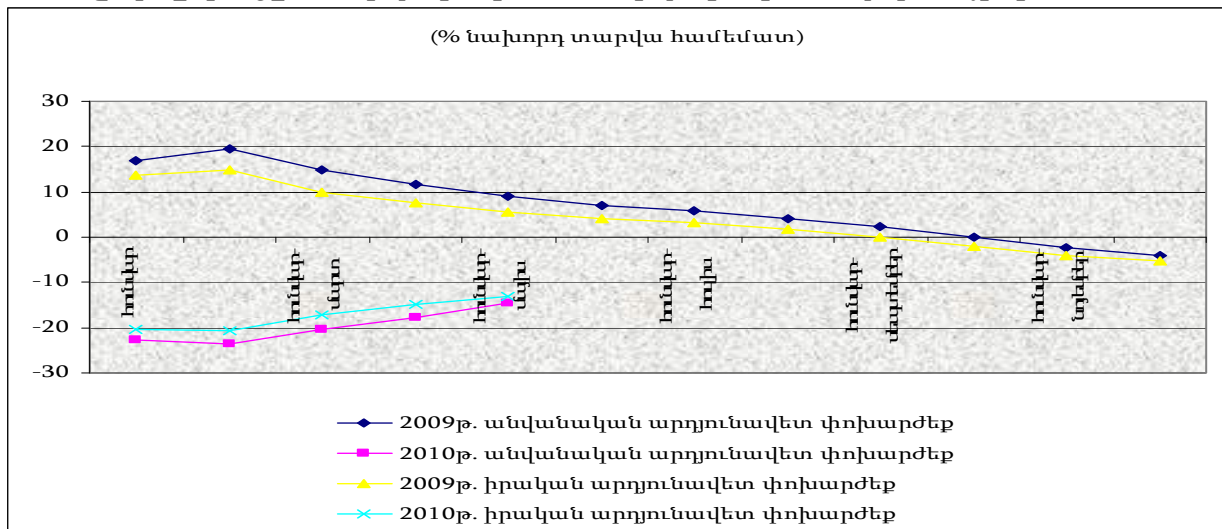
Արտաքին առևտուրն ըստ գործընկեր երկրների: 2010 թվականի առաջին կիսամյակի ՀՀ արտաքին առևտրաշրջանառության 28.1%-ը բաժին է ընկել ԱՊՀ և 32.1%-ը՝ ԵՄ երկրներին, 2009 թվականին նշված երկրների տեսակարար կշիռները կազմել են 30.2 և 30.0 տոկոս: ԱՊՀ երկրների համեմատ ԵՄ երկրների հետ ՀՀ ապրանքաշրջանառության աճը տարեսկզբից առաջանցիկ է և 2010 թվականին նախորդ տարվա համեմատ կազմել է 38.8 տոկոս, իսկ ԱՊՀ երկրների արտաքին առևտրաշրջանառության աճը 20.7 տոկոս է կազմել: ՀՀ խոշոր առևտրային գործընկեր-երկրների շրջանակում ընդգրկված են Չինաստանը (առևտրաշրջանառության 9.5%), Գերմանիան (7.4%), Բուլղարիան (5.8%), ԱՄՆ-ն (4.6%), Իրանը (4.5%), Թուրքիան (4.0%), ինչպես նաև ԱՊՀ երկրներից Ռուսաստանը (20.6%) և Ուկրաինան (5.2%): Վերջիններիս բաժին է ընկել ՀՀ և ԱՊՀ երկրների միջև տարվա ընթացքում կատարված ապրանքաշրջանառության շուրջ 92%-ը: Հանրապետության թվով 38 հիմնական գործընկեր երկրները մեծամասամբ (մոտ 80%-ը) հանդիսանում են ԱՀԿ անդամ պետություններ:

Փոխարժեք: Նախորդ տարվա և 2010 թվականի տարեսկզբի ընթացքում ձևավորված ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի փոխարժեքի արժեզրկման միտումները 2010 թվականի երկրորդ եռամսյակում փոփոխվել են և դրսևորվել է փոխարժեքի դանդաղ արժևորում: Ընդ որում, եթե 2010 թվականի առաջին եռամսյակում փոխարժեքը կազմել է 384.08 դրամ 1 ԱՄՆ դոլարի դիմաց և արժեզրկվել է 15.2%-ով,

իսկ առաջին կիսամյակում կազմել է՝ 384.20 (2009-ին՝ 348.04). և նախորդ տարվա միջինի նկատմամբ գրանցվել է 9.4 տոկոս արժեզրկում:

ՀՀ ազգային արժույթը ոչ միայն դուլարի, այլ արտաքին առևտրի տեսանկյունից առավել կարևոր մի քանի արժույթներից բաղկացած “զամբյուղի” նկատմամբ (անվանական արդյունավետ փոխարժեք¹⁰) ընթացիկ տարվա առաջին հինգ ամիսներին նախորդ տարվա համապատասխան ժամանակահատվածի համեմատ դրամը արժեզրկվել է 14.7%-ով, ինչը նշանակում է, որ վերոնշյալ “զամբյուղում” ընդգրկված մնացած երկրների արժույթները դրամի նկատմամբ ավելի շատ են արժեվորվել: Հիմնականում պայմանավորված անվանական արդյունավետ փոխարժեքի վարքագծով՝ իրական արդյունավետ փոխարժեքի միջին արժեզրկումը տարվա առաջին հինգ ամիսների ընթացքում կազմել է 13.1 տոկոս¹¹, ինչն իր դրական ազդեցությունն է թողնում երկրի ընթացիկ հաշվի վրա:

Գծապատկեր 7. Իրական և անվանական արդյունավետ փոխարժեքների¹² միջին շարժընթացը 2009 թվականին և 2010 թվականի հունվար-մայիսին

¹⁰ Արդյունավետ փոխարժեքը ցույց է տալիս ազգային արժույթի փոխարժեքի միջինացված շարժընթացը ոչ թե մեկ, այլ մի քանի, հանրապետության համար ավելի կարևոր արժույթներից բաղկացած “զամբյուղի” նկատմամբ: Ընդ որում, հաշվարկներում զամբյուղը կազմող արժույթները նախ բերվում են դուլարային արտահայտության, որից հետո ճշգրտվում են ԱՄՆ դոլար/ՀՀ դրամ փոխարժեքով, այսինքն հաշվարկվում է դրամի կրոս կուրսը՝ յուրաքանչյուր տարադրամի 1 միավորի դիմաց (դրամի անուղղակի գնանշում)

¹¹ Հաշվարկներում օգտագործվել են ՀՀ կենտրոնական բանկի պաշտոնական կայքի 2010թ. օգոստոսի 2-ի դրությամբ տվյալները

¹² Իրական արդյունավետ փոխարժեքի ինդեքսը անվանական արդյունավետ փոխարժեքն է ճշտված գներով և հանդիսանում է այն հիմնական ցուցանիշը, որը բնութագրում է հիմնական արժույթների միավորված շարժընթացն ու շարժման ուղղությունը և կարող է հիմք հանդիսանալ վերջիններիս զարգացման տենդենցների կողմնորոշիչ հետևություններ անելու համար: Բացի դրանից այն հիմնական ցուցանիշն է, որն բնութագրում է երկրի մրցունակությունը միջազգային շուկայում: Իրական արդյունավետ փոխարժեքը ցույց է տալիս մեր և գործընկեր երկրների միջև հարաբերական գների վարքագիծը՝ բերված մեկ արժույթի

Ֆինանսական շուկա: 2010 թվականի հունիս ամսին փողի բազան կազմել է 434.5 մլրդ դրամ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ աճելով 6.5%-ով: Ընդ որում գուտ արտաքին ակտիվներն նվազել են 13.9%-ով, իսկ գուտ ներքին ակտիվները աճել են 85.9%-ով:

Նույն ժամանակահատվածում փողի բազայում ԿԲ-ից դուրս կանխիկը աճել է 14.1%-ով (տեսակարար կշիռը փողի բազայում կազմել է շուրջ 68%), իսկ պարտադիր պահուստները¹³ դրամով և արտարժույթով նվազել են 8.1%-ով (տեսակարար կշիռը փողի բազայում կազմել է շուրջ 31.4 %):

2010 թվականի հունիս ամսին փողի զանգվածը կազմել է 786.6 մլրդ դրամ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ աճելով 18.7%-ով: Ընդ որում, գուտ ներքին ակտիվներն աճել են 101.9%-ով, իսկ գուտ արտաքին ակտիվները նվազել են 30.7%-ով:

Փողի զանգվածում բանկային համակարգից դուրս կանխիկը և դրամային ավանդները ապահովել են փողի զանգվածի աճի համապատասխանաբար 4.4 և 3.3 տոկոսային կետը, իսկ արտարժույթային ավանդները՝ 11.1 տոկոսային կետը¹⁴:

Առևտրային բանկերի կողմից ռեզիդենտներից և ոչ ռեզիդենտներից ներգրավված ավանդները 2010 թվականի հունիս ամսին նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ավելացել են 13.5%-ով: Չնայած, որ նշված ժամանակահատվածում տնտեսության դոլարացման մակարդակը դեռևս բարձր է, 2010 թվականի հունիսին մարտի համեմատ արտարժույթով ավանդների տեսակարար կշիռը ներգրավված ավանդներում նվազել է 3.9 տոկոսային կետով՝ կազմել է 73.1 տոկոս: Նշվածը պայմանավորվել է ԿԲ և Կառավարության կողմից ապադոլարայնացման միջոցառումների իրականացմամբ:

Առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից ռեզիդենտներին և ոչ ռեզիդենտներին տրված վարկերը 2010 թվականի հունիս ամսին նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ավելացել են 27.2%-ով¹⁵ (նշենք որ վարկերի 53.8%-ը կազմում են արտարժույթով վարկերը): Արտարժույթով

¹³ Բանկերի պարտադիր պահուստավորման մեջ ներառում է ոչ միայն պարտադիր ԿԲ-ի կողմից սահմանված նորմաներին համապատասխանող պահուստավորման միջոցները, այլ բանկերի կողմից ոչ պարտադիր պահուստավորմամբ պայմանավորված ավելցուկային միջոցները:

¹⁴ Նշենք, որ փողի ագրեգատներում ոչ ռեզիդենտների ավանդները չեն ընդգրկվում:

¹⁵ Ընդգրկված չեն կուտակված տոկոսները: Վարկերի մեջ ներառված են նաև ֆակտորինգային, լիզինգային գործառնությունները և ռեպո համաձայնագրերը:

վարկավորման ծավալները էապես գերազանցել են դրամով վարկավորման ծավալներին. նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ դրամով վարկավորումը ավելացել է 18%-ով, մինչդեռ արտարժույթով վարկավորման աճը կազմել է 36.4 տոկոս:

Առևտրային բանկերի դրամով տրամադրված վարկերի տոկոսադրույքները 2010 թվականի հունիսին կազմել են 18.66 տոկոս՝ 2009 թվականի հունիսի 18.64%-ի համեմատ: Նույն ժամանակաշրջանում առևտրային բանկերի մինչև մեկ տարի ժամկետով դրամով ներգրավված ավանդների տոկոսադրույքների գրեթե չեն փոփոխվել: Այսպես, եթե 2009 թվականի հունիսին ավանդների տոկոսադրույքը կազմել է 9.48 տոկոս, ապա 2010 թվականի հունիսին այն նվազել է 0.31 տոկոսային կետով և կազմել 9.17 տոկոս:

2010 թվականի երկրորդ եռամսյակում ՀՀ պետական (շուկայական) պարտատոմսերի շուկայում նկատվել է տոկոսադրույքների աճ: Այսպես, եթե 2009 թվականի երկրորդ եռամսյակի ընթացքում տեղաբաշխված պետական արժեթղթերի միջին եկամտաբերությունը կազմել է 12.26%, ապա 2010 թվականի երկրորդ եռամսյակում այն կազմել է 13.19%: Սակայն, 2010 թվականի երկրորդ եռամսյակի ընթացքում նկատվել է տոկոսադրույքների անկում և հունիսին կազմել է 12.49%՝ մայիսի 14.42%-ի դիմաց: Եռամսյակի ընթացքում տեղաբաշխված պետական արժեթղթերի ծավալը կազմել է 19.145 մլրդ դրամ¹⁶, իսկ միջին ժամկետայնությունը՝ 1355 օր: Նշենք, որ տոկոսադրույքների աճը պայմանավորված է նաև ՀՀ ԿԲ-ի կողմից ռեպո տոկոսադրույքի բարձրացմամբ, որը 2010 թվականի երկրորդ եռամսյակի ընթացքում բարձրացվել է 0.75%-ով գնաճային ճնշումները մեղմելու համար և կազմել 7.25 տոկոս¹⁷: 2009 թվականի վերջին պետական (շուկայական) պարտատոմսերի նկատմամբ պահանջարկը գերազանցել է թողարկման ցուցանիշը 2.4 անգամ, իսկ տեղաբաշխում/թողարկում հարաբերակցության միջին մեծությունը կազմել է 0.87:

¹⁶ 2009 թվականի 2-րդ եռամսյակում կազմել է 38.1 մլրդ դրամ:

¹⁷ 2009 թվականի դեկտեմբերին այն կազմել է 5.00%:

Աղյուսակ 2. Ֆինանսական շուկայի տոկոսադրույքները 2010 թվականի 2-րդ եռամսյակի ընթացքում

Ամիսներ	I	II	III	IV	V	VI
Առևտրային բանկերի վարկեր *	19.07	19.88	19.10	19.94	20.02	18.66
Առևտրային բանկերի ավանդներ *	7.79	8.56	8.54	9.08	9.73	9.17
ՀՀ ԿԲ ռեպո գործառնություններ	5.5	6	6.5	7.00	7.25	7.25

* Հաշվարկված է 16 օրից մինչև մեկ տարի ժամկետով, միայն դրամով տրամադրված վարկերի և ներգրավված ավանդների համար (առանց միջբանկային շուկայի):

Հարկաբյուջետային հատված: 2010 թվականի առաջին կիսամյակում հարկաբյուջետային քաղաքականության բնույթը եղել է չեզոք: Տարվա առաջին կիսամյակի արդյունքներով պետական բյուջեի ընդհանուր եկամուտները կազմել են ՀՆԱ-ի 28.3%-ը, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի 27.2%-ի դիմաց, իսկ հարկային եկամուտները՝ ներառյալ սոցիալական ապահովագրության վճարները, կազմել են ՀՆԱ-ի 25.6%-ը նախորդ տարվա 25.1%-ի դիմաց: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ պետական բյուջեի եկամուտների անվանական աճը կազմել է 23.7 տոկոս, իսկ հարկային եկամուտներին՝ ներառյալ սոցիալական ապահովագրության վճարները, 21.3 տոկոս, ընդ որում աճ է գրանցվել գրեթե բոլոր հարկատեսակների հավաքագրման գծով, բացառությամբ շահութահարկի, հաստատագրված վճարի և հողի հարկի:

Բյուջետային քաղաքականության մոտեցումը եղել է բազմակողմ և միաժամանակ հավասարակշռված: Ընդ որում, մի կողմից նպատակ է դրվել չհակազդել տնտեսական վերականգնմանը, մյուս կողմից նպատակադրվել է մեղմել գնաճային ռիսկերը, զուգահեռաբար ապահովելով արդյունավետ պարտքի կառավարում և պակասուրդի աստիճանական կրճատում:

Հարկային եկամուտների կառուցվածքում արձանագրվել են հարկային եկամուտներում ուղղակի հարկերի տեսակարար կշռի նվազման միտումներ: Այսպես, ուղղակի հարկերը կազմել են պետական բյուջեի հարկային եկամուտների 35.1 տոկոսը՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համապատասխան ցուցանիշի համեմատ վատթարանալով 3.8 տոկոսային կետով:

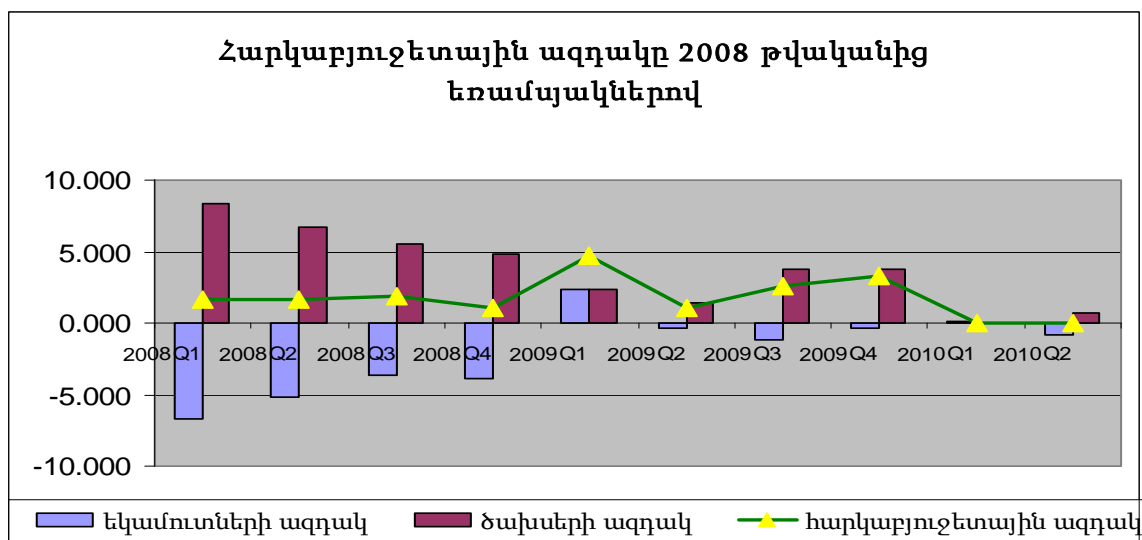
ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերի մասով 2010 թվականի առաջին կիսամյակի արդյունքներով ծախսեր/ՀՆԱ ցուցանիշը դրսևորել է նվազման միտումներ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ՝ 1.9 տոկոսային կետի չափով և

կազմել 32.2 տոկոս: Ընթացիկ ծախսերի մասով գրանցվել է անվանական աճ 9.1 տոկոս չափով, սակայն արձանագրվել է անկում ընթացիկ ծախսեր/ՀՆԱ-ի մասով: Ընդ որում, նշված ցուցանիշը կազմել է 26.5 տոկոս, նախորդ տարվա 28.9%-ի դիմաց: Կապիտալ ծախսերը 2010 թվականի առաջին կիսամյակին կազմել է ՀՆԱ-ի 5.7%-ը, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի 5.2%-ի փոխարեն:

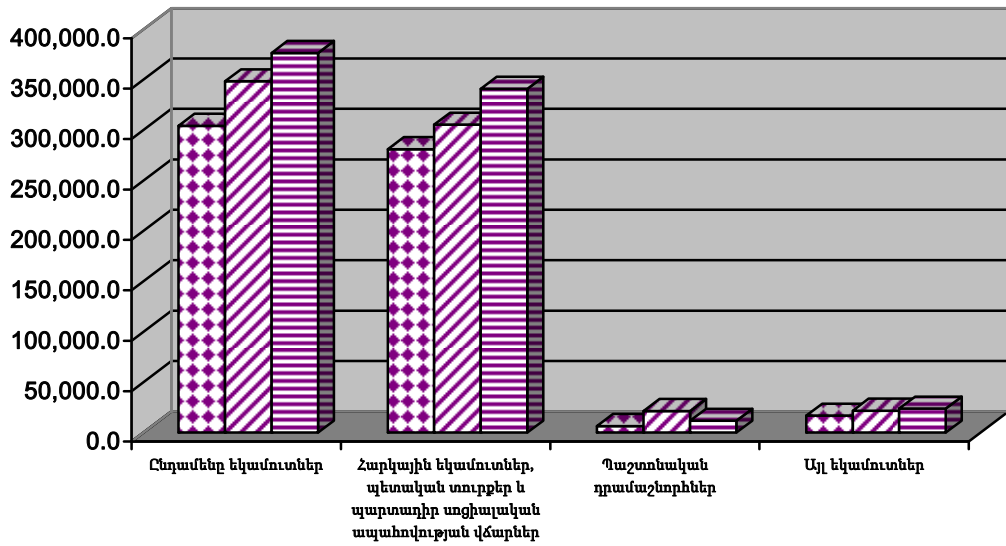
Հարկաբյուջետային ազդակը: 2009 թվականի ողջ ժամանակատվածում գրանցված ընդլայնող հարկաբյուջետային ազդակ դիմաց 2010 թվականի առաջին կիսամյակի արդյունքներով գրանցվել է ընդհանուր առմամբ չեզոք հարկաբյուջետային ազդակ, ընդ որում եկամուտների գծով գրանցվել է 0.78 տոկոս զսպող, իսկ ծախսերի գծով՝ 0.73 տոկոս ընդլայնող ազդակ:

Գծապատկեր 8. Հարկաբյուջետային ազդակը

ՀՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԸ

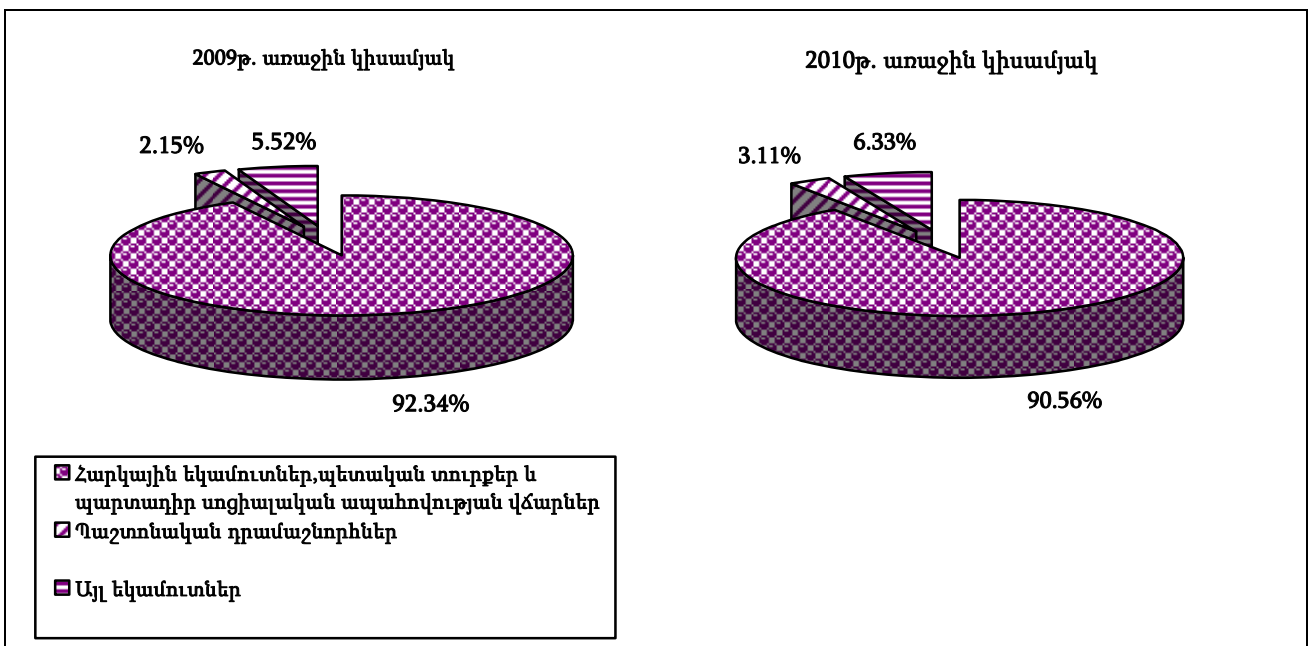
ՀՀ կառավարության ծրագրով 2010 թվականի առաջին կիսամյակում նախատեսվել էր ավելի քան 337.4 մլրդ դրամ բյուջետային եկամուտների ստացում: Հաշվի առնելով “Հայաստանի Հանրապետության 2010 թվականի պետական բյուջեի մասին” ՀՀ օրենքի 9-րդ հոդվածի 11-րդ կետի և 11-րդ հոդվածի 3-րդ կետի պահանջները՝ ՀՀ պետական բյուջեի ծրագրային և փաստացի ցուցանիշներում ներառվել են նաև ՀՀ պետական մարմինների արտաբյուջետային միջոցները և ՀՀ պետական բյուջեից առանց սահմանափակման իրականացվող ծախսերի դիմաց ստացվող միջոցները: Արդյունքում ՀՀ պետական բյուջեի եկամուտների առաջին կիսամյակի ծրագիրը սահմանվել է 348.3 մլրդ դրամ, որի դիմաց ստացվել են շուրջ 376.4 մլրդ դրամի փաստացի եկամուտներ կամ կանխատեսվածից 8.1%-ով ավելի: Ընդ որում, հարկային եկամուտների, պետական տուրքերի և պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարների, ինչպես նաև այլ եկամուտների գծով արձանագրվել է ծրագրի գերազանցում համապատասխանաբար 11.6%-ով և 9.9%-ով: Պաշտոնական դրամաշնորհները նույն ժամանակահատվածում 45.1%-ով զիջել են ծրագրված ցուցանիշը: 2009 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ պետական բյուջեի եկամուտներն աճել են 23.7%-ով կամ 72.1 մլրդ դրամով: Մասնավորապես՝ հարկային եկամուտների (ներառյալ՝ պետական տուրքերը և պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարները), պաշտոնական դրամաշնորհների և այլ եկամուտների գծով մուտքերն աճել են համապատասխանաբար 21.3, 79.1 և 41.9 տոկոսով: Ընդ որում, բյուջետային եկամուտների աճն առավելապես ապահովվել է հարկային եկամուտների հաշվին:

■ 2009թ. I կիս. փաստացի   ■ 2010թ. I կիս. ծրագիր   ■ 2010թ. I կիս. փաստացի

Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ՀՀ պետական բյուջեի եկամուտներում այլ եկամուտների և պաշտոնական դրամաշնորհների տեսակարար կշիռներն աճել են համապատասխանաբար 0.8 և 1 տոկոսային կետով՝ կազմելով համապատասխանաբար 6.3 և 3.1 տոկոս: Իսկ հարկային եկամուտների, պետական տուրքերի ու պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարների տեսակարար կշիռը նվազել է 1.8 տոկոսային կետով՝ կազմելով 90.6%:

ՀՀ պետական բյուջեի եկամուտների կառուցվածքը

Հարկային եկամուտներ

2010 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջե են մուտքագրվել 277.5 մլրդ դրամ հարկային եկամուտներ՝ 12.2%-ով գերազանցելով ՀՀ կառավարության լիազորությունների շրջանակներում ճշտված ծրագիրը: Նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի համեմատ պետական բյուջեի հարկային եկամուտներն աճել են 23.4%-ով կամ 52.7 մլրդ դրամով: Ընդ որում, հարկատեսակների մեծամասնության գծով արձանագրվել է մուտքերի աճ: Աճի հիմնական աղբյուր են հանդիսացել ավելացված արժեքի հարկը, եկամտահարկը և մաքսատուրքը:

Հարկային եկամուտների 51.4%-ն ապահովվել է ավելացված արժեքի հարկի հաշվին: Այն կազմել է շուրջ 142.6 մլրդ դրամ և 36.1%-ով կամ 37.8 մլրդ դրամով գերազանցել նախորդ տարվա նույն ցուցանիշը: ԱԱՀ-ի մուտքերից 92.3 մլրդ դրամը ստացվել է ՀՀ սահմանին հարկումից, 50.2 մլրդ դրամը՝ ներքին շրջանառությունից: Հարկ է նշել, որ մուտքերի աճ է արձանագրվել ինչպես ՀՀ սահմանին հարկումից, այնպես էլ ապրանքների ու ծառայությունների ներքին շրջանառությունից ստացվող մուտքերի գծով, ընդ որում, վերջիններիս աճի տեմպը գերազանցել է ներմուծումից ստացվող եկամուտների աճի տեմպը:

Պետական բյուջեի հարկերի 7.7%-ն ապահովվել է ակցիզային հարկի հաշվին՝ կազմելով շուրջ 21.4 մլրդ դրամ: Մասնավորապես՝ հանրապետություն ներմուծված ենթաակցիզային ապրանքների հարկումից ստացվել է շուրջ 15.3 մլրդ դրամ, որից 6.9 մլրդ դրամը՝ բենզինի և դիզելային վառելիքի, 6.1 մլրդ դրամը՝ ծխախոտի ներմուծման հարկումից: Հանրապետությունում արտադրվող ենթաակցիզային ապրանքների հարկումից պետական բյուջեի մուտքերը կազմել են 6.1 մլրդ դրամ, որից 3 մլրդ դրամը ստացվել է ներքին արտադրության ծխախոտի իրացումից: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ակցիզային հարկի մուտքերն աճել են 12.2%-ով կամ 2.3 մլրդ դրամով, որն ապահովվել է ներմուծման աճի հաշվին: “Ակցիզային հարկի մասին” ՀՀ օրենքի փոփոխությամբ սահմանվել է, որ ակցիզային հարկ վճարող անձանց, ինչպես նաև ակցիզային հարկ վճարող չհամարվող կազմակերպությունների և (կամ) անհատ ձեռնարկատերերի կողմից ԱՏԳ ԱԱ 2207 ապրանքախմբի ծածկագրին դասվող՝ շշալցված ապրանքների և 2208 ապրանքախմբի ծածկագրին դասվող ապրանքների օտարման (այդ թվում՝ անհատույց) դեպքում այդ ապրանքների

օտարման գինը (ներառյալ՝ ակցիզային հարկը և (կամ) ավելացված արժեքի հարկը) չի կարող պակաս լինել 1 լիտրի համար 3500 ՀՀ դրամից՝ 100-տոկոսանոց սպիրտի վերահաշվարկով (փոփոխությունն ուժի մեջ է մտել 2010թ. հունվարի 1-ից):

Հաշվետու ժամանակահատվածում պետական բյուջեի հարկային եկամուտների 15.7%-ն ապահովվել է շահութահարկի հաշվին՝ կազմելով 43.5 մլրդ դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ շահութահարկի մուտքերը նվազել են 3.2%-ով կամ 1.4 մլրդ դրամով: “Շահութահարկի մասին” Հայաստանի Հանրապետության օրենքում կատարված փոփոխությամբ ուժը կորցրած է ճանաչվել ոչ ռեզիդենտի հայաստանյան աղբյուրներից ստացած շահաբաժինների՝ 0 տոկոս դրույքաչափով հարկման վերաբերյալ դրույթը (փոփոխությունն ուժի մեջ է մտել 2009թ. դեկտեմբերի 5-ից): “Շահութահարկի մասին” Հայաստանի Հանրապետության օրենքում կատարված մեկ այլ փոփոխությամբ սահմանվել է, որ հարկվող շահույթը որոշելիս համախառն եկամուտը կարող է նվազեցվել Հայաստանի Հանրապետության տարածքում փաստաթղթերով չհիմնավորված ծախսերի և դրանց մասով “Եկամտահարկի մասին” Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 21 հոդվածի 1-ին մասի “ա” ենթակետի համաձայն հաշվարկված և վճարված եկամտահարկի հանրագումարի այն չափով, որը ամսական կտրվածքով չի գերազանցում 3.0 մլն դրամը, իսկ միանվագ գործարքի գծով (այդ թվում՝ եկամտահարկի գումարը)՝ 300.0 հազ. դրամը (փոփոխությունն ուժի մեջ է մտել 2009թ. դեկտեմբերի 12-ից):

“Շահութահարկի մասին” Հայաստանի Հանրապետության օրենքում տեղի է ունեցել լրացում, որի համաձայն թանկարժեք քարերի իրացման, ոսկերչական իրերի արտադրության և իրացման, թանկարժեք մետաղների արտադրության և (կամ) իրացման համար սահմանվել են նվազագույն շահութահարկի հաշվարկման բազայի այլ նվազեցումներ (փոփոխությունն ուժի մեջ է մտել 2010թ. մարտի 25-ից):

2010 թվականի առաջին կիսամյակում պետական բյուջե մուտքագրված եկամտահարկը կազմել է շուրջ 34.5 մլրդ դրամ՝ ապահովելով հարկային եկամուտների 12.4%-ը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ եկամտահարկի մուտքերն աճել են 28.7%-ով կամ 7.7 մլրդ դրամով: “Եկամտահարկի մասին” Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 9-րդ հոդվածում կատարվել է լրացում, որի համաձայն համախառն եկամտից նվազեցվում են գործատուների կողմից իրենց վարձու աշխատողների առողջության ապահովագրության համար կատարված ապահովագրավճարները՝ յուրաքանչյուր վարձու աշխատողի համար եկամտի

ստացման յուրաքանչյուր ամսվա հաշվով մինչև տասը հազար դրամի չափով (փոփոխությունն ուժի մեջ է մտել 2010թ. ապրիլի 23-ից):

Հաշվետու ժամանակահատվածում մաքսատուրքի գծով մուտքերը կազմել են ավելի քան 15.2 մլրդ դրամ՝ 28.8%-ով կամ 3.4 մլրդ դրամով գերազանցելով 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածի համապատասխան ցուցանիշը և ապահովելով պետական բյուջեի հարկային եկամուտների 5.5%-ը:

Գործունեության առանձին տեսակներից գանձված հաստատագրված վճարները առաջին կիսամյակում կազմել են ավելի քան 10.8 մլրդ դրամ՝ 4.2%-ով կամ 479 մլն դրամով զիջելով 2009 թվականի համապատասխան ցուցանիշը: Մասնավորապես՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ զգալի անկում է արձանագրվել առևտրի իրականացման վայր կազմակերպելու, առևտրի իրականացման վայրից դուրս գտնվող՝ խանութների, կրպակների (տաղավարների) և այլ վաճառատեղերի միջոցով առևտրական գործունեություն իրականացնելու և ավտոտրանսպորտային միջոցների գազալցման գործունեության կազմակերպման համար գանձվող հաստատագրված վճարների գծով:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջե են մուտքագրվել շուրջ 4 մլրդ դրամ բնօգտագործման և բնապահպանական վճարներ, որից 1.6 մլրդ դրամը մուտքագրվել է օգտակար հանածոների արդյունահանման համար, 931.7 մլն դրամը՝ այլ պետություններում գրանցված տրանսպորտային միջոցներից օդային ավազան վնասակար նյութեր արտանետելու, 730.6 մլն դրամը՝ ՀՀ ներմուծվող շրջակա միջավայրին վնաս պատճառող ապրանքների համար: Հիմնականում վերջին երեք վճարների գծով արձանագրված մուտքերի աճի արդյունքում նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ բնօգտագործման և բնապահպանական վճարներն ավելացել են 78.7%-ով կամ 1.7 մլրդ դրամով:

2010 թվականի հաշվետու ժամանակահատվածում 5.6 մլրդ դրամ պետական բյուջե է մուտքագրվել այլ հարկերից: Մասնավորապես՝ ավելի քան 1.8 մլրդ դրամ է կազմել “Կոնցեսիայի մասին” ՀՀ օրենքով սահմանված ռոյալթին, 167 մլն դրամ՝ կոնցեսիոն վճարը, 1.4 մլրդ դրամ՝ ճանապարհային վճարները, 669.9 մլն դրամ՝ հանրային ծառայությունների կարգավորման պարտադիր վճարները, 10.5 մլն դրամ՝ արտոնագրային վճարները, 855.7 մլն դրամ՝ հարկային օրենսդրության խախտման համար “Հարկերի մասին” ՀՀ օրենքով սահմանված տուգանքները, 13.5 մլն դրամ՝ ՀՀ հարկային մարմինների կողմից ՀՀ պետական կառավարման մարմիններում և

պետական հիմնարկներում կատարված ստուգումների և վերստուգումների արդյունքում առաջադրված լրացուցիչ հարկային և մաքսային պարտավորությունները և 660.9 մլն դրամ՝ ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի նյութական խրախուսման ֆոնդի եկամուտները: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ այլ հարկերի փաստացի ցուցանիշն ավելացել է 40.3%-ով կամ 1.6 մլրդ դրամով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ 2009 թվականի առաջին կիսամյակում ռոյալթիի գծով մուտքեր չեն ստացվել:

Պետական տուրք

2010 թվականի առաջին կիսամյակում պետական տուրքի գծով բյուջեի մուտքերը կազմել են ավելի քան 8.6 մլրդ դրամ՝ ապահովելով կառավարության ծրագրով նախատեսված ցուցանիշի 98.7%-ը: Չնայած ընդհանուր առմամբ բարձր կատարողականին, առանձին աղբյուրներից ստացված մուտքերի գծով արձանագրվել է ծրագրի կատարման տարբեր աստիճան: Մասնավորապես՝ համեմատաբար ցածր կատարողական է արձանագրվել ֆիզիկական անձանց տրվող իրավաբանական նշանակություն ունեցող փաստաթղթերի, որոշակի ծառայությունների կամ գործողությունների և պետական գրանցման համար գանձված տուրքերի գծով, որոնց կատարողականը կազմել է համապատասխանաբար 82.1% և 91.9%: Ծրագրի գերազանցում է արձանագրվել ՀՀ քաղաքացիություն ստանալու և ՀՀ քաղաքացիության փոփոխման (99.4%-ով), գյուտերի, օգտակար սարքերի, արդյունաբերական նմուշների, ապրանքային և սպասարկման նմուշների, ապրանքների ծագման, տեղանունների, ֆիրմային անվանումների իրավական պաշտպանության հետ կապված իրավաբանական նշանակություն ունեցող գործողության (28.8%-ով), լիցենզավորման ենթակա գործունեություն իրականացնելու նպատակով լիցենզիաներ տալու (10.2%-ով), դատարան տրվող հայցադիմումների, դիմումների ու գանգատների, դատարանների վճիռների և որոշումների դեմ տրվող վճռաբեկ բողոքների համար, ինչպես նաև դատարանի կողմից տրվող փաստաթղթերի պատճեններ (կրկնօրինակներ) տալու (8%-ով) համար գանձվող և մի շարք այլ տուրքերի գծով:

2009 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ պետական տուրքի մուտքերն աճել են 4.4%-ով կամ 363.4 մլն դրամով, ինչը հիմնականում պայմանավորված ՀՀ-ից օդային

տրանսպորտի միջոցներով ֆիզիկական անձանց ելքի և լիցենզավորման ենթակա գործունեություն իրականացնելու նպատակով լիցենզիաներ տալու համար գանձվող տուրքերի աճով:

“Պետական տուրքի մասին” Հայաստանի Հանրապետության օրենքում կատարված փոփոխությամբ դադարել են գործել հատուկ ընդհանուր կրթական ծրագրերի, նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) կրթական ծրագրերի, միջին մասնագիտական կրթական ծրագրերի, բացառությամբ բժշկական միջին մասնագիտական ծրագրերի, ինչպես նաև բարձրագույն մասնագիտական կրթական ծրագրերի (բացառությամբ բժշկական բարձրագույն կրթական ծրագրերի) իրականացման համար սահմանված բազային տուրքի 25-ապատիկից մինչև 300-ապատիկի չափով պետական տուրքերը (փոփոխությունն ուժի մեջ է մտել 2010 թվականի հունվարից): “Պետական տուրքի մասին” Հայաստանի Հանրապետության օրենքում կատարված մեկ այլ փոփոխությամբ երկակի նշանակության ապրանքների արտահանման և երկակի նշանակության տեղեկատվության և մտավոր գործունեության արդյունքների փոխանցման անհատական թույլտվություն տալու համար սահմանվել են բազային տուրքի 20-ապատակի չափով, իսկ վերոնշյալ գործունեության արդյունքների փոխանցման ընդհանուր թույլտվություն տալու համար՝ բազային տուրքի 30-ապատակի չափով պետական տուրքեր (փոփոխությունն ուժի մեջ է մտել 2010 թվականի մայիսի 15-ից):

Պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարներ

2010 թվականի առաջին կիսամյակի պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարներից բյուջետային եկամուտները կազմել են շուրջ 54.7 մլրդ դրամ, որից 45.3 մլրդ դրամը վճարվել է գործատուների կողմից, 7.7 մլրդ դրամը՝ աշխատավարձից և դրան հավասարեցված եկամուտներից, 1.7 մլրդ դրամը՝ անհատ ձեռնարկատերերի կողմից: Պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարները 11.3%-ով (5.5 մլրդ դրամով) գերազանցել են կիսամյակային ծրագիրը և 14.3%-ով (6.8 մլրդ դրամով)՝ 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածի փաստացի ցուցանիշը: Նշենք, որ մուտքերի աճի մեջ 5.5 մլրդ դրամը բաժին է ընկել գործատուների կողմից վճարվող գումարներին՝ պայմանավորված վերջինիս բարձր տեսակարար կշռով, սակայն առավելագույն

տոկոսային աճ է գրանցվել աշխատավարձից և դրան հավասարեցված եկամուտներից կատարված վճարումների գծով, որը կազմել է 17.4%:

Պաշտոնական դրամաշնորհներ

2010 թվականի առաջին կիսամյակում արտաքին դոնորների կողմից ՀՀ պետական բյուջեին տրամադրվել են 11.7 մլրդ դրամ պաշտոնական դրամաշնորհներ՝ կազմելով կիսամյակային ծրագրի 54.9%-ը: Ցածր կատարողականը հիմնականում պայմանավորված է նրանով, որ չի ստացվել Եվրոպական հարևանության շրջանակներում ՀՀ-ԵՄ գործողությունների ծրագրով նախատեսված միջոցառումների ֆինանսավորման համար նախատեսված շուրջ 2.9 մլրդ դրամի դրամաշնորհը և թվով 8 նպատակային ծրագրերի շրջանակներում նախատեսված միջոցները: Բացի այդ, ԱՄՆ կառավարության աջակցությամբ իրականացվող «Հազարամյակի մարտահրավեր» դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում ստացվել է ծրագրված միջոցների ընդամենը 71.8%-ը: Հաշվետու ժամանակահատվածում նպատակային դրամաշնորհային ծրագրերի շրջանակներում ստացվել է 10 մլրդ դրամ, որից շուրջ 8.7 մլրդ դրամը՝ ԱՄՆ կառավարության աջակցությամբ իրականացվող «Հազարամյակի մարտահրավեր», 853.9 մլն դրամ (նախատեսվածի 44.8%-ը)՝ Համաշխարհային բանկի, 318.4 մլն դրամ (նախատեսվածի 27.8%-ը)՝ Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի և 143.2 մլն դրամ (նախատեսվածի 17.3%-ը)՝ Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի աջակցությամբ իրականացվող ծրագրերի շրջանակներում: Առաջին կիսամյակում 1.4 մլրդ դրամ մուտքագրվել է պետական հիմնարկների արտաբյուջետային հաշիվներին՝ նրանց կողմից իրականացվող ծրագրերի ֆինանսավորման համար:

Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ պաշտոնական դրամաշնորհներից պետական բյուջեի մուտքերն աճել են 79.1%-ով կամ 5.2 մլրդ դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է «Հազարամյակի մարտահրավեր» ծրագրի շրջանակներում ստացված գումարների ավելի քան 3.5 անգամ աճով:

Այլ եկամուտներ

Պետական բյուջեի այլ եկամուտները 2010 թվականի առաջին կիսամյակում կազմել են 23.8 մլրդ դրամ և ապահովել 109.9% կատարողական: Ծրագրի

գերազանցումը հիմնականում պայմանավորված է բյուջեի ժամանակավոր ազատ միջոցների տեղաբաշխումից և դեպոզիտներից ստացվող տոկոսավճարների ծրագրի գերազանցմամբ: Նշված եկամուտները կազմել են շուրջ 7.7 մլրդ դրամ կամ ծրագրվածից 47.7%-ով ավելի: Պետական սեփականություն հանդիսացող գույքի վարձակալությունից եկամուտները կազմել են 434.8 մլն դրամ՝ 12.9%-ով գերազանցելով ծրագրային ցուցանիշը: Մասնավորապես՝ 13.9%-ով կամ 47.4 մլն դրամով ծրագրի գերազանցում է արձանագրվել ձեռնարկությունների և գույքի վարձակալության վարձավճարների գծով, 37.1%-ով կամ 12.3 մլն դրամով՝ պետական պահուստի հոդերի վարձակալության և օգտագործման դիմաց գանձվող վարձավճարների գծով, իսկ պետական անտառների և անտառային հողերի օգտագործման վճարների գծով նախատեսված 10 մլն դրամի դիմաց փաստացի մուտքեր չեն ստացվել: Իրավաբանական անձանց բաժնետիրական կապիտալում կատարված ներդրումներից ստացվող շահաբաժիններն առաջին կիսամյակում կազմել են 187.1 մլն դրամ կամ ծրագրային ցուցանիշի 78.4%-ը: Նախատեսվածի 87.6%-ի չափով մուտքեր են ստացվել պետության տված վարկերի օգտագործման դիմաց ստացված տոկոսների գծով, որոնք կազմել են շուրջ 3.3 մլրդ դրամ: Մասնավորապես՝ ոչ ռեզիդենտներին տրամադրված վարկերի օգտագործման տոկոսավճարները կազմել են ավելի քան 101 մլն դրամ՝ նախատեսված 99.7 մլն դրամի դիմաց: Ռեզիդենտներին տրամադրված վարկերի օգտագործման տոկոսավճարները կազմել են 3.2 մլրդ դրամ՝ նախատեսված 3.7 մլրդ դրամի դիմաց: Տիրազուրկ, ժառանգության իրավունքով, ինչպես նաև ֆիզիկական և իրավաբանական անձանցից նվիրատվության կարգով պետությանը որպես սեփականություն անցած դրամական միջոցները կազմել են 46.1 մլն դրամ և 88.3%-ով գերազանցել ծրագիրը: Եվս 2.9 մլրդ դրամ (նախատեսվածից 7.4%-ով ավելի) պետական բյուջե է մուտքագրվել իրավախախտումների համար գործադիր և դատական մարմինների կողմից կիրառվող պատժամիջոցներից: Օրենքով և իրավական այլ ակտերով սահմանված՝ պետական բյուջե մուտքագրվող այլ եկամուտները կազմել են 9.2 մլրդ դրամ՝ նախատեսված 9.3 մլրդ դրամի դիմաց:

Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ այլ եկամուտներն աճել են 41.9%-ով կամ 7 մլրդ դրամով: Մասնավորապես՝ բանկերում և այլ ֆինանսավարկային հաստատություններում բյուջեի ժամանակավոր ազատ միջոցների տեղաբաշխումից և դեպոզիտներից ստացվող տոկոսավճարներն աճել են 6.2 մլրդ դրամով, իսկ ռեզիդենտներին տրամադրված վարկերի օգտագործման

տոկոսավճարները՝ գրեթե 2.8 մլրդ դրամով: Փոխարենը օրենքով և այլ իրավական ակտերով սահմանված պետական բյուջե մուտքագրվող այլ եկամուտները նվազել են 2.1 մլրդ դրամով՝ պայմանավորված նրանով, որ 2009 թվականի առաջին կիսամյակի ընթացքում շուրջ 2.1 մլրդ դրամ վճարվել էր ՀՀ շարժական կապի գլոբալ համակարգի ծառայությունների մատուցման 3-րդ օպերատորի մրցույթի հաղթողի կողմից:

ՀՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԾԱԽՍԵՐԸ 2010 ԹՎԱԿԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿՈՒՄ

ՀՀ կառավարության ծրագրով 2010 թվականի առաջին կիսամյակում նախատեսվել էր 444.5 մլրդ դրամ ծախսերի կատարում: Հաշվի առնելով “Հայաստանի Հանրապետության 2010 թվականի պետական բյուջեի մասին” ՀՀ օրենքի 9-րդ հոդվածի 11-րդ կետի և 11-րդ հոդվածի 3-րդ կետի պահանջները, որոնց համաձայն ՀՀ պետական բյուջեի ծրագրային և փաստացի ցուցանիշներում ներառվել են նաև ՀՀ պետական մարմինների արտաբյուջետային միջոցները և ՀՀ պետական բյուջեից առանց սահմանափակման իրականացվող ծախսերը, ինչպես նաև կիրառելով պետական բյուջեում փոփոխություններ կատարելու վերաբերյալ օրենքով ՀՀ կառավարությանը վերապահված լիազորությունները՝ ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերի առաջին կիսամյակի ծրագիրը ճշտվել է՝ կազմելով 464.7 մլրդ դրամ, որի դիմաց փաստացի ծախսերը կազմել են 428.3 մլրդ դրամ: Պետական բյուջեի ծախսերի կիսամյակային ծրագիրը կատարվել է 92.2%-ով, ընդ որում, շեղումների ընդհանուր գումարի 70.2%-ը բաժին է ընկել ընթացիկ ծախսերին: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ պետական բյուջեի ծախսերն ավելացել են 12.3%-ով կամ 46.8 մլրդ դրամով: Ծախսերի աճը գրանցվել է հիմնականում ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսերի, պետական պարտքի սպասարկման ծախսերի, ընթացիկ դրամաշնորհների աճի և ոչ ֆինանսական ակտիվների օտարումից մուտքերի նվազման արդյունքում:

Հաշվետու ժամանակահատվածում 352.9 մլրդ դրամ է տրամադրվել ընթացիկ ծախսերին, որոնց կիսամյակային ծրագիրը կատարվել է 93.3%-ով: Նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի համեմատ նշված ծախսերն աճել են 9.1%-ով կամ 29.3 մլրդ դրամով: Ընթացիկ ծախսերից 32.1 մլրդ դրամն ուղղվել է պետական հիմնարկների աշխատողների աշխատավարձերի վճարմանը՝ կազմելով ծրագրի 92.4%-ը և 7.6%-ով գերազանցելով նախորդ տարվա ցուցանիշը: 2.2 մլրդ դրամ է տրամադրվել պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարներին՝ կազմելով նախատեսվածի 87.4%-ը և 9.5%-ով գերազանցելով նախորդ տարվա համապատասխան ցուցանիշը:

Ծառայությունների և ապրանքների ձեռք բերման նպատակով 2010 թվականի առաջին կիսամյակում պետական բյուջեից օգտագործվել է շուրջ 68.1 մլրդ դրամ, որը կազմում է ծրագրի 91.7%-ը: 2009 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ նշված ծախսերն աճել են 2.8%-ով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում 14.7 մլրդ դրամ ուղղվել է պետական պարտքի սպասարկմանը՝ կազմելով կիսամյակային ծրագրի 77.9%-ը: Մասնավորապես՝ շուրջ 7.8 մլրդ դրամ (82.8%) տրամադրվել է ներքին, 6.9 մլրդ դրամ (73.1%)՝ արտաքին պարտքի սպասարկմանը: 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ պետական պարտքի սպասարկման ծախսերն աճել են 148.9%-ով, ընդ որում, աճ է արձանագրվել և ներքին, և արտաքին պետական պարտքի սպասարկման ծախսերում:

Անցած կիսամյակում պետական բյուջեից տրամադրվել են շուրջ 8.3 մլրդ դրամի սուբսիդիաներ, որից 7.9 մլրդ դրամը տրամադրվել է պետական, 420.3 մլն դրամը՝ ոչ պետական կազմակերպություններին: Սուբսիդավորման կիսամյակային ծրագիրը կատարվել է 95.5%-ով, իսկ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված ծախսերը նվազել են 1.5%-ով կամ 124.9 մլն դրամով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում պետական բյուջեից տրամադրվել են 42.1 մլրդ դրամի դրամաշնորհներ՝ ապահովելով 95% կատարողական: Նշված գումարից 41.3 մլրդ դրամը տրամադրվել է պետական հատվածի այլ մակարդակներին, 695.7 մլն դրամը՝ միջազգային կազմակերպություններին՝ որպես անդամակցության վճարներ, 76.8 մլն դրամը՝ օտարերկրյա կառավարություններին: Համայնքների բյուջեներին համահարթեցման սկզբունքով տրվող դոտացիաները կազմել են 16.2 մլրդ դրամ, որոնք ֆինանսավորվել են 100%-ով: 2009 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ դրամաշնորհների գծով պետական բյուջեի ծախսերն ավելացել են 20.1%-ով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է պետական հատվածի այլ մակարդակներին հատկացված դրամաշնորհների գծով ծախսերի աճով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում պետական բյուջեի ընթացիկ ծախսերի 34.1%-ն ուղղվել է սոցիալական նպաստներին և կենսաթոշակներին, որոնք կազմել են ավելի քան 120.5 մլրդ դրամ կամ կիսամյակային ծրագրի 98.7%-ը: Մասնավորապես՝ 87.9 մլրդ դրամ է տրամադրվել կենսաթոշակներին, 32.6 մլրդ դրամ՝ նպաստներին, որոնք կազմել են ծրագրի համապատասխանաբար 99.2%-ը և 97.6%-ը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված ծախսերն աճել են համապատասխանաբար 0.7%-ով և 9.7%-ով: Մասնավորապես՝ 77.1%-ով ավելացել են հիվանդության և հաշմանդամության, 71.5%-ով՝ մայրության, 42%-ով՝ գործազրկության և 119.6%-ով՝ կենսաթոշակի անցնելու հետ կապված և տարիքային նպաստների գծով ծախսերը:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում 64.7 մլրդ դրամ է տրամադրվել այլ ծախսերին՝ կազմելով կիսամյակային ծրագրի 88.9%-ը: 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ այլ ծախսերն աճել են 9.8%-ով կամ շուրջ 5.8 մլրդ դրամով:

Պետական բյուջեի ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնությունները հաշվետու ժամանակահատվածում կազմել են 75.4 մլրդ դրամ կամ ծրագրի 87.4%-ը: Շուրջ 76 մլրդ դրամ տրամադրվել է ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսերին՝ կազմելով առաջին կիսամյակի ծրագրի 88.1%-ը: Ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսերի ծրագրից շեղումը արձանագրվել է հիմնականում շենքերի և շինությունների կապիտալ վերանորոգման, ինչպես նաև մեքենաների ու սարքավորումների ձեռքբերման, պահպանման և հիմնանորոգման ծախսերում: 2009 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսերն աճել են 18.9%-ով կամ 12.1 մլրդ դրամով, ընդ որում, 156.1%-ով աճել են շենքերի և շինությունների ձեռքբերման, 37.8%-ով՝ վերջիններիս շինարարության վրա կատարված ծախսերը: Ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսերի մյուս հոդվածներում արձանագրվել է անկում: Ոչ ֆինանսական ակտիվների օտարումից առաջին կիսամյակում պետական բյուջե է մուտքագրվել 559 մլն դրամ՝ կանխատեսված 2.2 մլն դրամի և նախորդ տարվա 6 մլրդ դրամի դիմաց:

Գործառական դասակարգում

2010 թվականի առաջին կիսամյակում ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների գծով ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են 63.8 մլրդ դրամ՝ 85.5%-ով ապահովելով կիսամյակային ծրագրի կատարումը: Շեղումը հիմնականում առաջացել է “Պետական պարտքի գծով գործառնություններ”, ”Ֆինանսական և հարկաբյուջետային հարաբերություններ”, “Ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայություններ (այլ դասերին չպատկանող)” և “Օրենսդիր և գործադիր մարմիններ, պետական կառավարում” դասերում: 2009 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների գծով ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերն աճել են 40.7%-ով կամ 18.5 մլրդ դրամով: Աճը հիմնականում պայմանավորված է պետական պարտքի սպասարկման և ավելացված արժեքի հարկի վերադարձի ծախսերի ավելացմամբ:

Օրենսդիր և գործադիր մարմինների ու պետական կառավարման ծախսերը հաշվետու ժամանակահատվածում կազմել են 5.4 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի 83.9%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է նշված մարմինների պահպանման և վարչական օբյեկտների հիմնանորոգման ու շինարարության ծախսերի ցածր կատարողականով: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ օրենսդիր և գործադիր մարմինների ու պետական կառավարման ծախսերը նվազել են 1.6%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված վարչական օբյեկտների շինարարության, գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների կարողությունների զարգացման և տվյալ խմբում ընդգրկված նախարարությունների աշխատակազմերի պահպանման ծախսերի նվազմամբ:

Ֆինանսական և հարկաբյուջետային հարաբերությունների ծրագրերին հաշվետու ժամանակահատվածում տրամադրվել է 16.9 մլրդ դրամ, որը կազմում է ծրագրված ցուցանիշի 83%-ը: Հատկացումների զգալի մասը՝ 10 մլրդ դրամ, ուղղվել է արտահանողներին ավելացված արժեքի հարկի գծով առաջացած գերավճարների վերադարձին, որը կատարվել է 99.9%-ով: Տվյալ խմբում տնտեսումները հիմնականում առաջացել են ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի նյութական խրախուսման և համակարգի զարգացման ֆոնդի միջոցների օգտագործման ծախսերում, որոնք կատարվել են ընդամենը 29.3%-ով և կազմել 1.3 մլրդ

դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ֆինանսական և հարկաբյուջետային հարաբերությունների ծախսերն աճել են 53.9%-ով կամ 5.9 մլրդ դրամով: Աճը հիմնականում պայմանավորված է ավելացված արժեքի հարկի վերադարձի ծախսերի ավելացմամբ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում 4.2 մլրդ դրամ է տրամադրվել արտաքին հարաբերությունների ծրագրերին, որը կազմել է առաջին կիսամյակի ծրագրային հատկացումների 92.2%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ՀՀ դեսպանությունների և ներկայացուցչությունների պահպանման և արտասահմանյան պաշտոնական գործուղումների ծախսերի ցածր կատարողականով, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետությանը սուվերեն վարկանիշ շնորհելու կապակցությամբ կազմակերպությունների կողմից մատուցված ծառայությունների դիմաց վճարման համար նախատեսված միջոցները չօգտագործելու հանգամանքով: ՀՀ դեսպանությունների և ներկայացուցչությունների պահպանման ծախսերը կազմել են 2.9 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 93.6%-ը, իսկ արտասահմանյան պաշտոնական գործուղումների ծախսերը կատարվել են 72.6%-ով և կազմել 108.9 մլն դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ արտաքին հարաբերությունների ծախսերն աճել են 31.2%-ով (1 մլրդ դրամով)՝ հիմնականում պայմանավորված ՀՀ դեսպանությունների և ներկայացուցչությունների պահպանման ծախսերի 38.3% աճով: Զգալի աճ է արձանագրվել նաև միջազգային կազմակերպություններին Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության վճարների գծով, որոնք կատարվել են 98%-ով՝ կազմելով 683.1 մլն դրամ, իսկ նախորդ տարվա համապատասխան ցուցանիշը գերազանցել են 40.4% ով կամ 196.6 մլն դրամով:

Ընդհանուր բնույթի ծառայությունների խմբի ծախսերը հաշվետու ժամանակահատվածում կազմել են 783.1 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 80.5%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է տվյալ խմբում ընդգրկված՝ գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանման, քաղաքացիական ծառայության կադրերի ռեզերվում գտնվող քաղաքացիական ծառայողների վարձատրության և պետական վիճակագրական տեղեկատվության հավաքագրման ծախսերի ցածր կատարողականով: Աշխատակազմի (կադրերի) գծով ընդհանուր բնույթի ծառայություններին տրամադրվել է 140.3 մլն դրամ, որը կազմել է առաջին կիսամյակի

ծրագրային հատկացումների 71.2%-ը: Քաղաքացիական ծառայության կադրերի ռեզերվում գտնվող քաղաքացիական ծառայողների վարձատրության հետ կապված ծախսերի ցածր կատարողականով պայմանավորված, որը կատարվել է 23.6%-ով, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ տվյալ դասի ծախսերը նվազել են 22%-ով: Ծրագրման և վիճակագրական ընդհանուր ծառայությունների դասին տրամադրվել է 383.9 մլն դրամ, որը կազմել է առաջին կիսամյակի ծրագրային հատկացումների 84.8%-ը: Տվյալ դասում ընդգրկված 4 ծրագրերից 3-ի գծով նախատեսված միջոցներն ամբողջությամբ չեն օգտագործվել, իսկ տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի խթանման ծառայությունների գծով նախատեսված 20 մլն դրամն ընդհանրապես չի օգտագործվել: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված խմբի ծախսերը գրեթե չեն փոփոխվել: Ընդհանուր բնույթի այլ ծառայություններին տրամադրվել է շուրջ 259 մլն դրամ, որը կազմել է առաջին կիսամյակի ծրագրային հատկացումների 80.1%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է այս դասում ընդգրկված՝ գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանման ծախսերի ցածր կատարողականով, որը կազմել է 65.1% կամ 96 մլն դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ընդհանուր բնույթի ծառայությունների ծախսերն աճել են 2.2%-ով:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում ընդհանուր բնույթի հետազոտական աշխատանքներին տրամադրվել է 2.5 մլրդ դրամ, որը կազմել է ծրագրային հատկացումների 89.8%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է տվյալ դասում ներառված՝ գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության ենթակառուցվածքների պահպանման ու զարգացման ծախսերի գծով, որոնք կազմել են 2 մլրդ դրամ կամ 91.6%, ինչպես նաև ԱՄՆ կառավարության աջացությամբ իրականացվող ”Հազարամյակի մարտահրավեր” դրամաշնորհային ծրագրի ցածր կատարողականով, որը կազմել է 53.8% կամ 106.7 մլն դրամ: 2009 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ ընդհանուր բնույթի հետազոտական աշխատանքների ծախսերն աճել են 4.2%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության ենթակառուցվածքների պահպանման ու զարգացման ծախսերի ավելացմամբ:

Առաջին կիսամյակի ընթացքում ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների գծով հետազոտական և նախագծային աշխատանքներին տրամադրվել է 742.8 մլն

դրամ, որը կազմել է ծրագրային հատկացումների 98.9%-ը: 2009 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների գծով հետազոտական և նախագծային աշխատանքների ծախսերը նվազել են 8.3%-ով՝ պայմանավորված այն հանգամանքով, որ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածում 20.7 մլն դրամ էր հատկացվել Երևանի համաքաղաքային նշանակության ծախսերին, որոնք 2010 թվականին տվյալ խմբում չեն նախատեսվել:

Այլ դասերին չպատկանող ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայություններին տրամադրվել է շուրջ 2.3 մլրդ դրամ, որը կազմել է առաջին կիսամյակի ծրագրային հատկացումների 63.3%-ը: Շեղումը հիմնականում արձանագրվել է Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող դրամաշնորհային և վարկային ծրագրերի ցածր կատարողականով, ինչպես նաև ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի ստորաբաժանումների կողմից մատուցվող ծառայություններից ստացվող եկամուտների հաշվին կոմիտեի համակարգի պահպանման ծախսերի տնտեսմամբ: ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող նշված ծրագրերի շրջանակներում կատարվել են 554.9 մլն դրամի ծախսեր՝ կազմելով ծրագրվածի 38.2%-ը: ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի ստորաբաժանումների կողմից մատուցվող ծառայություններից ստացվող եկամուտների հաշվին կոմիտեի համակարգի պահպանման ծախսերը կատարվել են 82.8%-ով՝ կազմելով 970.8 մլն դրամ: Այլ դասերին չպատկանող ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների ծախսերը նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի համեմատ աճել են 28.5%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի ստորաբաժանումների կողմից մատուցվող ծառայություններից ստացվող եկամուտների հաշվին կոմիտեի համակարգի պահպանման ծախսերի, ինչպես նաև ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող դրամաշնորհային և վարկային ծրագրերի շրջանակներում կատարված ծախսերի աճով:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում պետական պարտքի գծով գործառնություններին տրամադրվել է 14.7 մլրդ դրամ, որը կազմել է ծրագրային հատկացումների 77.9%-ը: Տնտեսումը մեծ մասամբ առաջացել է արտաքին պետական պարտքի սպասարկման ծախսերում, որոնք կազմել են շուրջ 7 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 73.1%-ը: Տարբերությունը պայմանավորված է միջազգային շուկայում

LIBOR տոկոսադրույքի անկմամբ, ինչպես նաև ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ արտաքին պետական պարտքի զամբյուղը ներկայացնող հիմնական արտարժույթների կանխատեսումային և փաստացի ձևավորված փախարժեքների տարբերությամբ (հիմնականում՝ SDR/USD): 7.6 մլրդ դրամ է տրամադրվել պետական պարտատոմսերի սպասարկմանը՝ կազմելով ծրագրի 83%-ը: Պետական պարտատոմսերի սպասարկման ծախսերի տնտեսումը պայմանավորված է նախատեսվածից փոքր ծավալով հետգնումների իրականացմամբ (նախատեսված 12 մլրդ դրամի փոխարեն իրականացվել են 9.2 մլրդ դրամի հետգնումներ), հունվար-փետրվար ամիսներին ծրագրվածից փոքր ծավալով մայիս ամսին սպասարկվող միջնաժամկետ պարտատոմսերի տեղաբաշխմամբ, ինչպես նաև բարձր եկամտաբերությամբ հետգնումների իրականացմամբ: Նախորդ տարվա համեմատ պետական պարտքի սպասարկման ծախսերն աճել են 148.9%-ով: Ընդ որում, ավելացել են և ներքին, և արտաքին պետական պարտքի սպասարկման ծախսերը:

Հաշվետու ժամանակահատվածում կառավարության տարբեր մակարդակների միջև իրականացվող ընդհանուր բնույթի տրանսֆերտները կազմել են 16.3 մլրդ դրամ՝ ապահովելով 99.7% կատարողական և 16.5%-ով գերազանցելով 2009 թվականի նույն ցուցանիշը:

Հաշվետու ժամանակահատվածում պաշտպանության բնագավառին հատկացվել է ավելի քան 62.9 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի 98.1%-ով կատարողական: Մասնավորապես՝ 60.8 մլրդ դրամ հատկացվել է ռազմական պաշտպանությանը, 2 մլրդ դրամ՝ այլ դասերին չպատկանող պաշտպանական ծախսերին, 137.6 մլն դրամ՝ պաշտպանության ոլորտում հետազոտական և նախագծային աշխատանքներին, 62.2 մլն դրամ՝ արտաքին ռազմական օգնությանը: Նախորդ տարվա համեմատ պաշտպանության ծախսերն աճել են 23.2%-ով, որը հիմնականում պայմանավորված է ռազմական կարիքների բավարարման ծախսերի աճով:

Հասարակական կարգի, անվտանգության և դատական գործունեության բնագավառին 2010 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեից տրամադրվել է շուրջ 28.8 մլրդ դրամ՝ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի 86.7% կատարողական: Ընդ որում, բոլոր հինգ խմբերում առկա են ծրագրից շեղումներ, որոնց գերակշիռ մասը բաժին է ընկել ոստիկանության և դատարանների դասերին:

Նշված բաժնի ծախսերի 70.6%-ն ուղղվել է հասարակական կարգի և անվտանգության պահպանության, 6.1%-ը՝ փրկարար ծառայության, 12.7%-ը՝ դատական գործունեության և իրավական պաշտպանության, 3.6%-ը՝ դատախազության, 6.9%-ը՝ կալանավայրերի ծախսերի ֆինանսավորմանը:

Հաշվետու կիսամյակում 20.3 մլրդ դրամ տրամադրվել է հասարակական կարգի և անվտանգության բնագավառի ծրագրերին՝ ապահովելով 87.2% կատարողական: Նշված գումարից 15.2 մլրդ դրամ տրամադրվել է ոստիկանությանը 5.1 մլրդ դրամ՝ ազգային անվտանգությանը: Շեղումը հիմնականում առաջացել է ՀՀ կառավարությանն առընթեր ոստիկանության արտաբյուջետային միջոցների հաշվին կատարված ծախսերում: 2009 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ ոստիկանության և ազգային անվտանգության ծախսերն աճել են համապատասխանաբար 6.5%-ով և 5%-ով: Փրկարար ծառայության ծախսերը նույն ժամանակահատվածում կազմել են շուրջ 1.8 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի 91.7%-ով կատարում, իսկ 2009 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ պահպանվելով գրեթե նույն մակարդակին:

Դատական գործունեությանը և իրավական պաշտպանությանը տրամադրվել է 3.7 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի 77.4%-ով կատարում: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Դատաիրավական բարեփոխումների երկրորդ վարկային ծրագրի և վերջինիս շրջանակներում իրականացվող ճապոնական ու հոլանդական դրամաշնորհային ծրագրերի ցածր կատարողականով՝ համապատասխանաբար 63.2% (889.7 մլն դրամ), 42.2% (55.6 մլն դրամ) և 69.8% (242 մլն դրամ): Վերոհիշյալով պայմանավորված՝ 2009 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ դատական գործունեության և իրավական պաշտպանության ծախսերը նվազել են 8.1%-ով:

Դատախազության ծախսերը հաշվետու ժամանակահատվածում կազմել են 1 մլրդ դրամ կամ ծրագրվածի 89.5%-ը: Շեղումը հիմնականում առաջացել է ՀՀ դատախազության պահպանման և պահուստային ֆոնդի ծախսերում: 2009 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ դատախազության խմբի ծախսերն աճել են 12.2%-ով:

Շուրջ 2 մլրդ դրամ է տրամադրվել կալանավայրերին՝ կազմելով ծրագրի 95.8%-ը, որը 7.2%-ով զիջում է նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի համապատասխան ցուցանիշը:

Տնտեսական հարաբերությունների բաժնի ծախսերը 2010 թվականի առաջին կիսամյակում կազմել են շուրջ 51.4 մլրդ դրամ և ապահովել կիսամյակային ծրագրի 93.7% կատարողական: Ընդ որում, բոլոր խմբերում առկա են ծրագրից շեղումներ: Առավելագույն կատարողական է գրանցվել “Վառելիք և էներգետիկա” խմբում՝ 151.4%, նվազագույնը՝ “Լեռնաարդյունահանում, արդյունաբերություն և շինարարություն” խմբում՝ 30.8%: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ տնտեսական հարաբերությունների ծախսերն աճել են 19.1%-ով կամ 8.2 մլրդ դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է ոռոգման, այլ դասերին չպատկանող տնտեսական հարաբերությունների և էլեկտրաէներգիայի դասերի ծախսերի աճով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում ընդհանուր բնույթի տնտեսական և առևտրային հարաբերությունների ծախսերը կազմել են շուրջ 1.4 մլրդ դրամ՝ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի 81.4%-ը: Ծրագրից շեղումը հիմնականում պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ նշված ոլորտում ընդգրկված թվով երեք ծրագրերի գծով նախատեսված 283.8 մլն դրամի միջոցները չեն օգտագործվել: Համեմատաբար ցածր կատարողական է արձանագրվել ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարության աշխատակազմի և ՀՀ տնտեսական մրցակցության պաշտպանության պետական հանձնաժողովի պահպանման ծախսերի գծով, որոնք կազմել են համապատասխանաբար 228 մլն դրամ (92%) և 79.3 մլն դրամ (88.7%): Խմբում ֆինանսավորվել են թվով ինը ծրագրեր, որոնցից հինգի գծով արձանագրվել է 100% կատարողական, իսկ մեկ ծրագրի գծով՝ 99.9% կատարողական: Նշենք, որ ևս մեկ ծրագրի համար նախատեսված միջոցները չեն օգտագործվել: Նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի համեմատ ընդհանուր բնույթի տնտեսական և առևտրային հարաբերությունների խմբի ծախսերն աճել են 44%-ով կամ 420.1 մլն դրամով: Աճը հիմնականում պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ 2010 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեից ֆինանսավորվել են “Շանհայ էքսպո 2010” համաշխարհային ցուցահանդեսին ՀՀ մասնակցության և “Հայաստանի ազգային մրցունակության հիմնադրամ”-ի կանոնադրական հիմնախնդիրների իրականացմանը պետական աջակցության ծրագրերը, որոնք նախորդ տարի չէին նախատեսվել: Մինևույն ժամանակ, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ՓՄՁ սուբյեկտներին աջակցությունը նվազել է 242.2 մլն դրամով կամ 78.2%-ով:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեից գյուղատնտեսության, անտառային տնտեսության, ձկնաբուծության և որսորդության բնագավառներին ուղղվել է շուրջ 20.1 մլրդ դրամ՝ կազմելով կիսամյակային ծրագրի 85.9%-ը: Շեղումը մեծ մասամբ պայմանավորված է ԱՄՆ կառավարության աջակցությամբ իրականացվող «Հազարամյակի մարտահրավեր» դրամաշնորհային ծրագրի, Աբու-Դաբիի Ջարգացման հիմնադրամի աջակցությամբ իրականացվող Արփա-Սևան թունելի հիմնանորոգման վարկային ծրագրի ցածր կատարողականով, ինչպես նաև այն հանգամանքով, որ հակակարտային կայանքների տեղակայման և տավարաբուծության զարգացման ծրագրերի գծով նախատեսված 801 մլն դրամի միջոցները չեն օգտագործվել: Մինևույն ժամանակ հարկ է նշել, որ տվյալ խմբում բարձր կատարողական է ապահովվել Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող ոռոգման համակարգի վերականգման հրատապ վարկային ծրագրի գծով: Վերջինիս շրջանակներում իրականացվել են 6.9 մլրդ դրամի ծախսեր՝ 62.3%-ով գերազանցելով ծրագրային ցուցանիշը: Խմբի ծախսերի 15.7%-ը կամ շուրջ 3.2 մլրդ դրամը կազմել են գյուղատնտեսության, 1.8%-ը կամ 370.8 մլն դրամը՝ անտառային տնտեսության և 82.4%-ը կամ 16.6 մլրդ դրամը՝ ոռոգման ծախսերը, որոնք կատարվել են համապատասխանաբար 64.1, 88.6 և 91.8 տոկոսով: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված խմբի ծախսերն ավելացել են 76.7%-ով կամ 8.7 մլրդ դրամով՝ հիմնականում պայմանավորված ոռոգման և էլեկտրաէներգիայի բնագավառում արտաքին աղբյուրներից ֆինանսավորվող վարկային և դրամաշնորհային ծրագրերի շրջանակներում կատարված ծախսերի աճով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում շուրջ 3.2 մլրդ դրամ են կազմել գյուղատնտեսության ոլորտի ծախսերը՝ կազմելով ծրագրի 64.1%-ը: Շեղումը մեծ մասամբ պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ նշված ոլորտում ընդգրկված թվով վեց ծրագրերի գծով նախատեսված 1.1 մլրդ դրամի միջոցները չեն օգտագործվել: Գյուղատնտեսության դասի ցածր կատարողականը մասամբ պայմանավորված է նաև Նավթ արտահանող երկրների կազմակերպության աջակցությամբ իրականացվող «Շուկայավարման հնարավորություն ֆերմերներին» և ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող թռչնագրիպին հակազդելու վարկային ծրագրերի, Դանիական թագավորության աջակցությամբ իրականացվող «Շուկայավարման հնարավորություն ֆերմերներին» ու ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող գյուղական ձեռնարկությունների և

փոքրածավալ առևտրային գյուղատնտեսության զարգացման ճապոնական դրամաշնորհային ծրագրերի ցածր՝ համապատասխանաբար 85.2, 47.1, 27.3 և 38.4 տոկոս կատարողականով: Մինևույն ժամանակ հարկ է նշել, որ տվյալ դասում բարձր կատարողական է ապահովվել ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող գյուղական ձեռնարկությունների և փոքրածավալ առևտրային գյուղատնտեսության զարգացման և նույն ծրագրի լրացուցիչ ֆինանսավորման վարկային ծրագրերի գծով: Վերջիններիս շրջանակներում իրականացվել են շուրջ 29.5 մլն դրամի և 96.6 մլն դրամի ծախսեր՝ համապատասխանաբար 7.6 անգամ և 40.2%-ով գերազանցելով ծրագրային ցուցանիշը: Առաջին կիսամյակում պետական բյուջեից կատարված հատկացումների հաշվին գյուղատնտեսության ոլորտում իրականացվել են 20 ծրագրեր, այդ թվում՝ արտաքին աղբյուրներից ֆինանսավորվել են տասը վարկային և դրամաշնորհային ծրագրեր: ՄԱԿ-ի զարգացման աջակցության դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում կատարվել են ավելի քան 82.9 մլն դրամի ծախսեր, որոնք 2010 թվականի պետական բյուջեում չեն նախատեսվել և ֆինանսավորվել են նախորդ տարի ստացված միջոցների հաշվին: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ գյուղատնտեսության դասի ծախսերը նվազել են 20.9%-ով կամ 836 մլն դրամով: Այն հիմնականում պայմանավորված է արտաքին աջակցությամբ իրականացվող ծրագրերի, ինչպես նաև գյուղատնտեսական կենդանիների պատվաստման ծախսերի նվազմամբ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում անտառային տնտեսության ծախսերը կազմել են շուրջ 370.8 մլն դրամ և 88.6%-ով ապահովել ծրագրի կատարումը: Շեղումը պայմանավորված է ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող անտառների պետական մոնիթորինգի հզորացման դրամաշնորհային ծրագրի ու անտառվերականգնման և անտառշինական աշխատանքների ցածր (համապատասխանաբար 28.4 և 87.9 տոկոս) կատարողականով: Նշված դասում ընդգրկված մյուս երկու ծրագրերի գծով արձանագրվել է 100% կատարողական. դրանք են՝ անտառպահպանական ծառայությունները և անտառային պետական մոնիթորինգի իրականացումը, որոնց շրջանակներում օգտագործվել է համապատասխանաբար 286.2 մլն դրամ և 21.6 մլն դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ անտառային տնտեսության ծախսերը նվազել են 28.8%-ով կամ 149.7 մլն դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է անտառվերականգնման և անտառշինական աշխատանքների համար կատարված ծախսերի նվազմամբ:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում ոռոգման դասի ծախսերը կազմել են շուրջ 16.6 մլրդ դրամ և ապահովել կիսամյակային ծրագրի 91.8% կատարողական: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ԱՄՆ կառավարության աջակցությամբ իրականացվող “Հազարամյակի մարտահրավեր” դրամաշնորհային ծրագրի (69.2%), Աբու-Դաբիի Ջարգացման հիմնադրամի աջակցությամբ իրականացվող Արփա-Սևան թունելի հիմնանորոգման վարկային ծրագրի (6.1%) և ոռոգման ծառայություններ մատուցող ընկերություններին ֆինանսական աջակցության (90.8%) ցածր կատարողականով: Միննույն ժամանակ հարկ է նշել, որ տվյալ դասում բարձր կատարողական է ապահովվել ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող ոռոգման համակարգի վերականգնման հրատապ վարկային ծրագրի գծով, որի շրջանակներում օգտագործվել է ավելի քան 6.9 մլրդ դրամ՝ նախատեսված 4.3 մլրդ դրամի դիմաց: Ոռոգման ոլորտին կատարված հատկացումների հաշվին իրականացվել են 10 ծրագրեր, այդ թվում՝ արտաքին աղբյուրներից ֆինանսավորվել են չորս վարկային և մեկ դրամաշնորհային ծրագրեր: Մասնավորապես՝ ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող պատվարների անվտանգության առաջին ծրագրի շրջանակներում ծախսվել է շուրջ 51.1 մլն դրամ՝ նախատեսված 90 մլն դրամի դիմաց: Երկրորդ ծրագրի շրջանակներում կատարվել են 81.8 մլն դրամի ծախսեր, որոնք 2010 թվականի առաջին կիսամյակի ծրագրով նախատեսված չեն եղել:

Նախատեսված շուրջ 691.5 մլն դրամի դիմաց 42.2 մլն դրամ է ծախսվել Աբու-Դաբիի զարգացման հիմնադրամի աջակցությամբ իրականացվող Արփա-Սևան թունելի հիմնանորոգման վարկային ծրագրի շրջանակներում: Տվյալ դասում ընդգրկված՝ ԱՄՆ կառավարության աջակցությամբ իրականացվող “Հազարամյակի մարտահրավեր” դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում օգտագործվել է նախատեսվածի 69.2%-ը կամ ավելի քան 7.1 մլրդ դրամ: Ոռոգման ծառայություններ մատուցող ընկերություններին ֆինանսական աջակցության նպատակով հաշվետու ժամանակահատվածում նախատեսված 2.4 մլրդ դրամի դիմաց տրամադրվել է 2.2 մլրդ դրամ՝ 90.8%-ով ապահովելով ծրագրի կատարումը: Իսկ Որոտան-Արփա-Սևան ջրային համակարգի շահագործման, տեխնիկական վիճակի բարելավման ծրագրով նախատեսված ծախսերը կատարվել են 63.4%-ով՝ կազմելով 112.7 մլն դրամ:

Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ոռոգման բնագավառի ծախսերն աճել են 18.1%-ով կամ 9.7 մլրդ դրամով, որը պայմանավորված է ՀԲ

աջակցությամբ իրականացվող ոռոգման համակարգի վերականգման հրատապ վարկային ծրագրի և ԱՄՆ կառավարության աջակցությամբ իրականացվող “Հազարամյակի մարտահրավեր” դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերի աճով:

Վառելիքի և էներգետիկայի բնագավառում 2010 թվականի առաջին կիսամյակում պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են շուրջ 20.5 մլրդ դրամ՝ 51.4%-ով գերազանցելով ծրագիրը: Այն հիմնականում պայմանավորված է Ճապոնիայի կառավարության աջակցությամբ իրականացվող համակցված շոգեգազային ցիկլով էներգաբլոկի կառուցման ու էլեկտրահաղորդման գծերի և բաշխիչ ցանցերի վարկային ծրագրերի բարձր կատարողականով, որոնց շրջանակներում նախատեսված 7.2 մլրդ դրամի և 5.3 մլրդ դրամի փոխարեն օգտագործվել է համապատասխանաբար 13.4 մլրդ դրամ և 6.4 մլրդ դրամ: Հիմնականում Ճապոնիայի կառավարության աջակցությամբ իրականացվող էլեկտրահաղորդման գծերի և բաշխիչ ցանցերի վարկային ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերի աճով պայմանավորված՝ 2009 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ արձանագրվել է վառելիքի և էներգետիկայի բնագավառի ծախսերի 8%-ով կամ 1.5 մլրդ դրամով աճ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում շուրջ 67.2 մլն դրամ է տրամադրվել “Միջուկային վառելիք” դասին, գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանման համար՝ կազմելով ծրագրի 78.7%-ը:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում ավելի քան 13.7 մլրդ դրամ են կազմել “Վառելիքի այլ տեսակներ” դասի ծախսերը՝ 78.9%-ով գերազանցելով ծրագրված հատկացումները: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ տվյալ դասի ծախսերը նվազել են 17.1%-ով կամ 2.8 մլրդ դրամով՝ հիմնականում պայմանավորված Ճապոնիայի կառավարության աջակցությամբ իրականացվող համակցված շոգեգազային ցիկլով էներգաբլոկի կառուցման վարկային ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերի 16.8%-ով կամ 2.7 մլրդ դրամով նվազմամբ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում շուրջ 6.7 մլրդ դրամ են կազմել էլեկտրաէներգիայի դասի ծախսերը՝ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի 116.7% կատարողական: Գերազանցումը հիմնականում պայմանավորված է Ճապոնիայի կառավարության աջակցությամբ իրականացվող էլեկտրահաղորդման գծերի և բաշխիչ

ցանցերի վերականգնման վարկային ծրագրի բարձր կատարողականով, որը կազմել է 120.2%: Ծրագրի գերազանցում է արձանագրվել նաև Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող “Գյումրի-2” ենթակայանի վերակառուցման վարկային ծրագրի գծով, որի շրջանակներում ծախսվել է շուրջ 92.4 մլն դրամ՝ ապահովելով 130.5% կատարողական: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ էլեկտրաէներգայի գծով ծախսերն ավելացել են ավելի քան 2.8 անգամ կամ 4.3 մլրդ դրամով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում 35.9 մլն դրամ էր նախատեսվել “Ոչ էլեկտրական էներգիա” դասին՝ ՀՀ նոր միջուկային էներգաբլոկի (էներգաբլոկների) շինարարության ծրագրերի իրականացման նպատակով կառավարման ծառայությունների պետական գնման համար, որը, սակայն, չի իրականացվել:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում լեռնաարդյունահանման, արդյունաբերության և շինարարության ոլորտում ՀՀ պետական բյուջեից իրականացվել են 3 մլն դրամի ծախսեր՝ կազմելով ծրագրվածի 30.8%-ը: Հատկացված միջոցներն ուղղվել են ընդերքի մասին տեղեկատվության տրամադրման ծառայության ծրագրի ծախսերին: “Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների աջակցման ծառայություններ” ծրագրի գծով նախատեսված շուրջ 6.8 մլն դրամի ծախսերը հաշվետու ժամանակահատվածում չեն կատարվել: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված խմբի ծախսերը նվազել են 15.8%-ով՝ պայմանավորված ընդերքի մասին տեղեկատվության տրամադրման ծախսերի նվազմամբ:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում տրանսպորտի բնագավառում ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են ավելի քան 7.8 մլրդ դրամ՝ 56.8%-ով ապահովելով ծրագրի կատարումը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող կենսական նշանակության ավտոճանապարհների բարելավման ծրագրի լրացուցիչ ֆինանսավորման և Ասիական զարգացման բանկի (ԱԶԲ) աջակցությամբ իրականացվող գյուղական ճանապարհների վերականգնման վարկային ծրագրերի ցածր՝ 31.4% և 25.7% կատարողականով, որոնց շրջանակներում ծախսվել է համապատասխանաբար 1.1 մլրդ դրամ և 623.3 մլն դրամ, ինչպես նաև տվյալ դասում ընդգրկված՝ համայնքների բյուջեներին սուբվենցիաների տրամադրման ծրագրի ցածր կատարողականով, որի գծով օգտագործվել են 1.2 մլրդ դրամի միջոցներ՝

նախատեսված 1.9 մլրդ դրամի դիմաց: Նշենք, որ ճանապարհային տրանսպորտի դասում ընդգրկված՝ պետական նշանակության ավտոճանապարհների հիմնանորոգման և ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող կենսական նշանակության ավտոճանապարհների բարելավման ծրագրերի գծով նույնպես արձանագրվել է ծրագրի ցածր կատարողական՝ համապատասխանաբար 62.2% և 37.6%: Խմբի ծախսերի 82.6%-ը կամ շուրջ 6.5 մլրդ դրամը կազմել են ճանապարհային, 1.3%-ը կամ 99.1 մլն դրամը՝ օդային և 16.2%-ը կամ 1.3 մլրդ դրամը՝ խողովակաշարային և այլ տրանսպորտի ծախսերը:

Օդային տրանսպորտի գծով պետական բյուջեի ծախսերում նույնպես արձանագրվել է ցածր կատարողական՝ 35.4% կամ 99.1 մլն դրամ: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ՀՀ կառավարությանն առընթեր քաղաքացիական ավիացիայի գլխավոր վարչության արտաբյուջետային միջոցների հաշվին նախատեսված ծախսերի ցածր կատարողականով, որոնք նախատեսված 210.1 մլն դրամի դիմաց կազմել են 43 մլն դրամ: 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ օդային տրանսպորտի ծախսերը նվազել են 20.1%-ով կամ 25 մլն դրամով:

Խողովակաշարային և այլ տրանսպորտի գծով պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են շուրջ 1.3 մլրդ դրամ՝ 100%-ով ապահովելով ծրագրի կատարումը: Նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի համեմատ նշված ծախսերը նվազել են 4.6%-ով կամ 60.9 մլն դրամով:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում կապի ոլորտում ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են 146.6 մլն դրամ՝ 81.4%-ով ապահովելով ծրագրի կատարումը: Կատարված հատկացումներն ուղղվել են հեռահաղորդակցության և կապի կանոնակարգման ծառայությունների ֆինանսավորմանը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ տվյալ ոլորտի ծախսերը նվազել են 32%-ով կամ շուրջ 69 մլն դրամով:

Այլ բնագավառների (գրոսաշրջություն և զարգացման բազմանպատակ ծրագրեր) ծախսերը կազմել են ավելի քան 474.4 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 110.7%-ը: Նշված գումարից 451.8 մլն դրամի միջոցներն ուղղվել են զարգացման բազմանպատակ ծրագրերի դասում ընդգրկված՝ ԱՄՆ կառավարության աջակցությամբ իրականացվող “Հազարամյակի մարտահրավեր” դրամաշնորհային ծրագրի ֆինանսավորմանը, որի շրջանակներում օգտագործվել են նախատեսվածից 11.3%-ով ավել միջոցներ: Իսկ

տվյալ խմբում ընդգրկված զբոսաշրջության ոլորտին պետական աջակցության նպատակով նախատեսված 22.6 մլն դրամն ամբողջությամբ օգտագործվել է: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված խմբի ծախսերն աճել են 21.3%-ով կամ 83.3 մլն դրամով:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում տնտեսական հարաբերությունների գծով հետազոտական և նախագծային աշխատանքների շրջանակներում ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են շուրջ 39.2 մլն դրամ՝ ապահովելով ծրագրի կատարումը 73.4%-ով: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ Սևանա լճի առափնյա տարածքների ծրագրային փաստաթղթերի մշակման նպատակով նախատեսված 10 մլն դրամի միջոցները չեն օգտագործվել: Ավելի քան 18.3 մլն դրամ հատկացվել է ընդհանուր բնույթի տնտեսական, առևտրային և աշխատանքի հարցերի գծով հետազոտական և նախագծային աշխատանքներին, իսկ 20.9 մլն դրամը՝ լեռնաարդյունահանման, արդյունաբերության և շինարարության գծով հետազոտական և նախագծային աշխատանքներին, որոնք ապահովել են համապատասխանաբար 81.5 և 100 տոկոս կատարողական: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ տնտեսական հարաբերությունների գծով հետազոտական և նախագծային աշխատանքների ծախսերը նվազել են 23.5%-ով կամ շուրջ 12.1 մլն դրամով:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում այլ դասերին չպատկանող տնտեսական հարաբերությունների խմբի փաստացի ցուցանիշը կազմել է 954.3 մլն դրամ՝ ապահովելով ծրագրի կատարումը 53.4%-ով: Ընդ որում, խմբի ծախսերը կազմել են 1.5 մլրդ դրամ կամ ծրագրի 84.5%-ը, իսկ ոչ ֆինանսական ակտիվների օտարումից մուտքագրվել է 559 մլն դրամ՝ նախատեսված 2.2 մլն դրամի դիմաց: Մասնավորապես՝ Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամի երրորդ ծրագրի և վերջինիս լրացուցիչ ֆինանսավորման ծրագրի շրջանակներում ծախսվել է համապատասխանաբար 226.3 մլն դրամ և 792.2 մլն դրամ՝ կազմելով նախատեսվածի 65.7%-ը և 88.6%-ը: Իսկ “ՀՀ 2010 թվականի պետական բյուջեի մասին” ՀՀ օրենքի 11-րդ հոդվածի 3-րդ կետով սահմանված մուտքերի հաշվին առանց սահմանափակման իրականացվող ծախսերը կազմել են ավելի քան 228.9 մլն դրամ:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում շրջակա միջավայրի պաշտպանության բնագավառում պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են ավելի քան 2 մլրդ դրամ կամ

ծրագրով նախատեսվածի 60.2%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է արտաքին աջակցությամբ իրականացվող ծրագրերի ցածր կատարողականով: Նախորդ տարվա համեմատ շրջակա միջավայրի պաշտպանության ծախսերն աճել են 50.7%-ով, որը հիմնականում պայմանավորված է Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի (այսուհետ՝ ՎՋԵԲ) աջակցությամբ իրականացվող Սևանա լճի բնապահպանական վարկային ծրագրի (շուրջ 1.1 մլրդ դրամ), “Ինժեներիա, նախագծում և պայմանագրերի վերահսկողություն” դրամաշնորհային ծրագրի (143.2 մլն դրամ) և Գերմանիայի զագացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող Հարավային Կովկասի տարածաշրջանում բնապահպանական դրամաշնորհային ծրագրի (144.8 մլն դրամ) շրջանակներում կատարված ծախսերով, որոնց գծով նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածում ծախսեր չեն իրականացվել: Փոխարենը 2010 թվականի պետական բյուջեում ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող բնական պաշարների կառավարման և չքավորության նվազեցման դրամաշնորհային և վարկային ծրագրերի և Հայաստանի անտառների զարգացման շվեդական դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում գումարներ չեն նախատեսվել:

Հաշվետու ժամանակահատվածում աղբահանման խմբում նախատեսված շուրջ 13.1 մլն դրամն ամբողջությամբ տրամադրվել է ռադիոակտիվ թափոնների վնասազերծման ծառայություններին: Նախորդ տարվա համեմատ նշված ծախսերը մնացել են գրեթե անփոփոխ:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում օդի աղտոտման դեմ պայքարի ուղղությամբ կատարված ծախսերը կազմել են 59.6 մլն դրամ՝ ամբողջությամբ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի կատարումը: Մասնավորապես՝ 56.4 մլն դրամ են կազմել ջրային օբյեկտների և օդային ավազանի աղտոտվածության վիճակի մոնիթորինգի ծառայությունների ձեռք բերման, և 3.2 մլն դրամ՝ թափոնների ուսումնասիրության ծառայությունների ծախսերը: Նախորդ տարվա համեմատ նշված ծախսերն աճել են 11.2% ով՝ պայմանավորված ջրային օբյեկտների և օդային ավազանի աղտոտվածության վիճակի մոնիթորինգի ծառայությունների ֆինանսավորման աճով:

Կենսաբազմազանության և բնության պաշտպանության ծրագրերին ուղղվել է շուրջ 1.5 մլրդ դրամ՝ 59.6%-ով կատարելով կիսամյակային ծրագիրը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ՎՋԵԲ աջակցությամբ իրականացվող Սևանա լճի բնապահպանական դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում նախատեսված 686 մլն

դրամի աշխատանքները չկատարելու հանգամանքով: Նշենք, որ համանուն վարկային ծրագիրը կատարվել է 93.3%-ով և կազմել շուրջ 1.1 մլրդ դրամ: ՎԶԵԲ աջակցությամբ իրականացվող “Հանրային մասնավոր համագործակցություն” ծրագրի շրջանակներում նախատեսված 55.2 մլն դրամի դրամաշնորհային միջոցները չեն օգտագործվել, իսկ համաֆինանսավորումը հատկացվել է նախատեսվածի 18%-ի չափով: Չեն կատարվել Սևանա լճի ջրածածկ անտառտնկարկների մաքրման աշխատանքները, Ձկան պաշարների համալրման, Սևանա լճում և նրա ջրհավաք ավազանում ձկան և խեցգետնի պաշարների հաշվառման և “Արփի լիճ” ազգային պարկի պահպանության ծառայությունները, որոնց համար նախատեսվել էր համապատասխանաբար 108.7, 31.2, 3.8 և 1.8 մլն դրամ: ՎԶԵԲ աջակցությամբ իրականացվող “Ինժեներիա, նախագծում և պայմանագրերի վերահսկողություն” դրամաշնորհային ծրագրի ծախսերը կատարվել են 92.9%-ով և կազմել 143.2 մլն դրամ: Նշենք, որ կենսաբազմազանության և բնության պաշտպանության խմբի մյուս 7 ծրագրերն իրականացվել են նախատեսված ծավալով: Նախորդ տարվա համեմատ կենսաբազմազանության և բնության պաշտպանության ծախսերն աճել են 7.2 անգամ կամ ավելի քան 1.2 մլրդ դրամով՝ հիմնականում պայմանավորված արտաքին աղբյուրներից ֆինանսավորվող դրամաշնորհային և վարկային ծրագրերի շրջանակներում կատարված ծախսերով:

Շրջակա միջավայրի պաշտպանության (այլ դասերին չպատկանող) ծախսերը հաշվետու ժամանակահատվածում կազմել են 512.3 մլն դրամ և ապահովել ծրագրի 58.4% կատարողական: Ծրագրի շեղումը հիմնականում պայմանավորված է Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող Հարավային Կովկասի տարածաշրջանում բնապահպանական դրամաշնորհային ծրագրի ցածր կատարողականով՝ նախատեսված 474.3 մլն դրամի փոխարեն կատարվել է 144.8 մլն դրամի ծախս: Նշենք, որ տվյալ ծրագրի գծով կառավարության մասնակցության գումարը տրամադրվել է նախատեսվածի 77.3%-ի չափով, իսկ դրամաշնորհային միջոցները՝ 26.3%-ով: Տվյալ դասում նախատեսված՝ գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանման (նախարարությունների աշխատակազմերի մասով) նպատակով օգտագործվել է 345.4 մլն դրամ կամ ծրագրվածի 95.7%-ը: Հարկ է նշել, որ տվյալ խմբում նախատեսված ծրագրերից երկուսը՝ Հայաստանի Հանրապետության

տարածքի ստորերկրյա քաղցրահամ ջրերի հիդրոերկրաբանական մոնիթորինգի և բնապահպանական ոլորտի գծով վերլուծական տեղեկատվական ծառայությունների ձեռքբերումը կատարվել են նախատեսված ամբողջ ծավալով՝ կազմելով համապատասխանաբար 8.1 մլն դրամ և 7.6 մլն դրամ: Նախորդ տարվա համեմատ այլ դասերին չպատկանող շրջակա միջավայրի պաշտպանության ծախսերը նվազել են 52.7%-ով՝ պայմանավորված նրանով, որ 2010 թվականի պետական բյուջեում ՀԲ աջակցությամբ նախորդ տարի իրականացված 1 վարկային և 2 դրամաշնորհային ծրագրերի, ինչպես նաև Երևանի համաքաղաքային նշանակության ծախսերի և Սևանա լճի շրջակայքի ջրածածկ անտառային տարածքների գույքագրման և քարտեզագրման ծառայությունների գծով հատկացումներ չեն կատարվել:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում բնակարանային շինարարության և կոմունալ ծառայությունների բնագավառին ՀՀ պետական բյուջեից տրամադրվել է շուրջ 24.1 մլրդ դրամ՝ կազմելով կիսամյակային ծրագրի 86.6%-ը: Ծրագրից շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ջրամատակարարման բնագավառում արտաքին աջակցությամբ իրականացվող ծրագրերի ցածր կատարողականով: Նախորդ տարվա համեմատ բնակարանային շինարարության և կոմունալ ծառայությունների ծախսերն ավելացել են 3 անգամ, որը հիմնականում պայմանավորված է 2010 թվականի առաջին կիսամյակում բնակարանային շինարարությանը հատկացված գումարներով, ինչպես նաև ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող Համայնքային ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագրի լրացուցիչ ֆինանսավորման և ԱԶԲ աջակցությամբ իրականացվող ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագրերի իրականացմամբ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում տվյալ բաժնի 69.1%-ը կամ ավելի քան 16.6 մլրդ դրամ տրամադրվել է բնակարանային շինարարության խմբին՝ կազմելով ծրագրվածի 99.8%-ը: Օգտագործված միջոցներից 16.5 մլրդ դրամն ուղղվել է բնակարանային շինարարությանը, որը կատարվել է նախատեսված ամբողջ ծավալով, 116.2 մլն դրամը՝ անավարտ շինարարության բնակշինարարական կոոպերատիվների փայտերերի ներդրած միջոցների դիմաց պետական օգնության տրամադրմանը՝ 77.4%-ով ապահովելով ծրագրի կատարումը: Նախորդ տարվա համեմատ բնակարանային շինարարության խմբի ծախսերն աճել են 16.1 մլրդ դրամով՝ պայմանավորված նրանով, որ 2009 թվականի առաջին կիսամյակում բնակարանային շինարարության ծախսեր չէին իրականացվել:

Բաժնի ծախսերի 26.6%-ն ուղղվել է ջրամատակարարման բնագավառի ծրագրերի ֆինանսավորմանը: Նշված ծախսերը կազմել են 6.4 մլրդ դրամ կամ կիսամյակային ծրագրի 63.6%-ը, որը հիմնականում պայմանավորված է նրանով, որ արտաքին աջակցությամբ իրականացվող վարկային և դրամաշնորհային 4 ծրագրերի գծով արձանագրվել է ցածր կատարողական, իսկ ևս 2 ծրագիր չի կատարվել: Մասնավորապես՝ ԱԶԲ աջակցությամբ իրականացվող ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագիրը կատարվել է 68.5%-ով և կազմել շուրջ 3 մլրդ դրամ, ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող Երևանի ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագիրը՝ 59.3%-ով և կազմել 793.7 մլն դրամ, Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող ՀՀ Շիրակի, ՀՀ Լոռու և ՀՀ Արմավիրի մարզերի ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգի մասնավոր կառավարման հայեցակարգերի ներդրման դրամաշնորհային ծրագիրը՝ 84.3%-ով և կազմել 279.6 մլն դրամ, ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամի երրորդ ծրագիրը՝ 15.6%-ով և կազմել 1.1 մլն դրամ: Չեն կատարվել Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող ՀՀ Շիրակի մարզի ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգերի վերականգնման ծրագիրը (1.4 մլրդ դրամ) և Ֆրանսիայի Հանրապետության կառավարության աջակցությամբ իրականացվող Երևանի ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագրին տրամադրվող տեխնիկական աջակցության դրամաշնորհային ծրագիրը (124.7 մլն դրամ): Մինևույն ժամանակ հարկ է նշել, որ ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող համայնքային ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագրի լրացուցիչ ֆինանսավորման ծրագրի շրջանակներում օգտագործվել է շուրջ 1.9 մլրդ դրամ՝ 16.9%-ով գերազանցելով ծրագիրը:

Հաշվետու ժամանակահատվածում պետական բյուջեից ամբողջությամբ կատարվել է “Հայջրմուղկոյուղի” և “Նոր Ակունք” ՓԲԸ-ների սուբսիդավորումը՝ համապատասխանա-բար 405.8 մլն դրամի և 26.1 մլն դրամի չափով:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում ջրամատակարարման դասում ընդգրկված՝ գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանման ծախսերը կազմել են շուրջ 50.2 մլն դրամ կամ ծրագրվածի 89.2%-ը: Նախորդ տարվա համեմատ ջրամատակարարման բնագավառի ծախսերն աճել են 19%-ով կամ 1 մլրդ դրամով: Վերջինս

պայմանավորված է ԱԶԲ աջակցությամբ իրականացվող ջրամատակարարման և ջրահեռացման, ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող համայնքային ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագրի լրացուցիչ ֆինանսավորման և Երևանի ջրամատակարարման և ջրահեռացման վարկային ծրագրերի շրջանակներում կատարված ծախսերի համապատասխանաբար 45, 136.9 և 78.4 տոկոս աճով, ինչպես նաև 2010 թվականին Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող ՀՀ Շիրակի, ՀՀ Լոռու և ՀՀ Արմավիրի մարզերի ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգի մասնավոր կառավարման հայեցակարգերի ներդրման դրամաշնորհային ծրագրի ֆինանսավորմամբ: Սակայն պետք է նշել, որ 2009 թվականի առաջին կիսամյակի ընթացքում համապատասխանաբար 944 մլն դրամի և 451.6 մլն դրամի ծախսեր են կատարվել Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող ՀՀ Շիրակի և Լոռու մարզերի ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգերի վերականգնման ծրագրերի շրջանակներում, որոնց գծով հաշվետու ժամանակահատվածում միջոցներ չեն օգտագործվել:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում պետական բյուջեի ծախսերի փողոցների լուսավորման խմբում 848 մլն դրամ է օգտագործվել համայնքների բյուջեներին նպատակային հատկացումների՝ սուբվենցիաների տրամադրման շրջանակներում՝ ամբողջությամբ կատարելով ծրագրային ցուցանիշը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ փողոցների լուսավորման ծախսերը նվազել են 33.1%-ով:

Բնակարանային շինարարության և կոմունալ ծառայությունների՝ այլ դասերին չպատկանող ծրագրերի գծով կատարվել են շուրջ 186.8 մլն դրամի ծախսեր՝ 94.1%-ով ապահովելով ծրագրի կատարումը: Նշված միջոցներն ուղղվել են տվյալ դասում ընդգրկված՝ գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանմանը: Նախորդ տարվա համեմատ տվյալ դասի ծախսերը նվազել են 77.3%-ով՝ պայմանավորված նրանով, որ 2009 թվականին այս դասում պետական բյուջեից ֆինանսավորվել է նաև “Երևանի համաքաղաքային նշանակության ծախսեր” ծրագիրը:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեի միջոցներով առողջապահության ոլորտում կատարվել են ավելի քան 22.3 մլրդ դրամի ծախսեր՝ ապահովելով նախատեսվածի 87.6%-ը: Ծրագրից շեղումը հիմնականում

պայմանավորված է ՀՀ-ում դեղակայուն տուբերկուլյոզի կառավարման ընդլայնման, ՄԻԱՎ/ՀԻԱՀ-ի հակազդման ազգային ծրագրին աջակցության, ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող առողջապահական համակարգի արդիականացման երկրորդ վարկային ծրագրի, ինչպես նաև ամբուլատոր-պոլիկլինիկական, հիվանդանոցային բուժօգնություն ստացողներին և հատուկ խմբերում ընդգրկված ֆիզիկական անձանց դեղորայքի տրամադրման ծրագրերի ցածր կատարողականով: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ առողջապահության ոլորտի ծախսերն աճել են 2.2%-ով կամ 481.2 մլն դրամով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում բժշկական ապրանքների, սարքերի և սարքավորումների ձեռք բերման նպատակով պետական բյուջեից ծախսվել է շուրջ 990.2 մլն դրամ՝ կազմելով ծրագրվածի 64.4%-ը: Մասնավորապես՝ ամբուլատոր-պոլիկլինիկական, հիվանդանոցային բուժօգնություն ստացողներին և հատուկ խմբերում ընդգրկված ֆիզիկական անձանց դեղորայքի տրամադրման ծրագրով նախատեսված միջոցներն օգտագործվել են 75.7%-ով (943.8 մլն դրամի չափով), իսկ ՀՀ առողջապահության նախարարության արտաբյուջետային միջոցների հաշվին իրականացվող “Տուբերկուլյոզի դեմ պայքարի Ազգային ծրագրի ուժեղացում” ծրագրի կատարողականը կազմել է 15.8% (45.9 մլն դրամ):

2010 թվականի առաջին կիսամյակում արտահիվանդանոցային ծառայություններին տրամադրվել է շուրջ 7.9 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի 96.2% կատարողական: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ պարաբժշկական ծառայություններում ներառված՝ գորակոչային և նախագորակոչային տարիքի անձանց փորձաքննության և բժշկական օգնության ծառայությունների շրջանակներում նախատեսված շուրջ 540.1 մլն դրամի դիմաց ծախսվել է 342.5 մլն դրամ: Նշված խմբի ծախսերում մեծ տեսակարար կշիռ ունեն բնակչության առողջության առաջնային պահպանման ծառայությունների ծախսերը (ավելի քան 3.3 մլրդ դրամ, կատարողականը՝ 99.8%), ինչպես նաև նեղ մասնագիտացված բժշկական օգնության ծառայությունների ծախսերը (1 մլրդ դրամ, կատարողականը՝ 99.1%) և լաբորատոր-գործիքային ախտորոշիչ հետազոտությունների ծախսերը (1 մլրդ դրամ, կատարողականը՝ 95.7%):

Արտահիվանդանոցային ծառայությունների խմբի ծախսերի 42.2%-ը կամ ավելի քան 3.3 մլրդ դրամը կազմել են ընդհանուր բնույթի բժշկական ծառայությունների

(բնակչության առողջության առաջնային պահպանման), 28%-ը կամ շուրջ 2.2 մլրդ դրամը՝ մասնագիտացված բժշկական ծառայությունների, 4.2%-ը կամ ավելի քան 327.5 մլն դրամը՝ ստոմատոլոգիական ծառայությունների, 25.7%-ը կամ 2 մլրդ դրամը՝ պարաբժշկական ծառայությունների ծախսերը, որոնց կիսամյակային ծրագիրը կատարվել է համապատասխանաբար 99.8, 98.7, 95 և 88.8 տոկոսով: 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ արտահիվանդանոցային ծառայությունների ծախսերը նվազել են 4.2%-ով, ընդ որում բոլոր խմբերում արձանագրվել է ծախսերի անկում:

Առաջին կիսամյակում ավելի քան 9.4 մլրդ դրամ օգտագործվել է հիվանդանոցային ծառայությունների շրջանակներում՝ կազմելով ծրագրվածի 97.6%-ը: Խմբի ծախսերի 26.9%-ը կամ 2.5 մլրդ դրամը կազմել են ընդհանուր բնույթի հիվանդանոցային ծառայությունների, 29.2%-ը կամ շուրջ 2.8 մլրդ դրամը՝ մասնագիտացված հիվանդանոցային ծառայությունների և 43.9%-ը կամ 4.1 մլրդ դրամը՝ բժշկական, մոր և մանկան կենտրոնների ծառայությունների ծախսերը, որոնք համապատասխանաբար 98.5, 98.6 և 96.4 տոկոսով ապահովել են կիսամյակային ծրագրի կատարումը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ հիվանդանոցային ծառայությունների ծախսերն աճել են 2.4%-ով կամ շուրջ 224.1 մլն դրամով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է սոցիալապես անապահով և հատուկ խմբերում ընդգրկվածներին բժշկական օգնության, մանկաբարձական բժշկական օգնության և հոգեկան ու նարկոլոգիական հիվանդների բժշկական օգնության և խնամքի ծառայությունների ծախսերի աճով:

Ընթացիկ տարվա առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեից 1.3 մլրդ դրամ տրամադրվել է հանրային առողջապահական ծառայությունների ֆինանսավորմանը՝ 98.9%-ով ապահովելով ծրագրի կատարումը: Խմբում ընդգրկված են 7 ծրագրեր, որոնց գծով նախատեսված միջոցներն ամբողջությամբ ծախսվել են, բացառությամբ հիգիենիկ և հակահամաճարակային փորձագիտական ծառայությունների, որոնց կատարողականը կազմել է 98.2% (748.3 մլն դրամ): Խմբում մեծ տեսակարար կշիռ ունի նաև իմունականխարգելման ազգային ծրագիրը, որի շրջանակներում օգտագործվել է 190 մլն դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ հանրային առողջապահական ծառայությունների ծախսերն ավելացել են 12.8%-ով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է հիգիենիկ և հակահամաճարակային

փորձագիտական ծառայությունների և իմունականիսարգելման ազգային ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերի աճով:

Այլ դասերին չպատկանող առողջապահական ծախսերը կազմել են ավելի քան 2.8 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 57.5%-ը: Կատարված հատկացումների հաշվին իրականացվել են 20 ծրագրեր, այդ թվում՝ արտաքին աղբյուրներից ֆինանսավորվել են չորսական վարկային և դրամաշնորհային ծրագրեր: Նշենք, որ արտաքին աջակցությամբ իրականացվող ծրագրերը խմբում ունեն բարձր տեսակարար կշիռ՝ 80.7%, և դրանց ցածր կատարողականով է հիմնականում պայմանավորված խմբի ծախսերի շեղումը ծրագրվածից: Մասնավորապես՝ ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող առողջապահական համակարգի արդիականացման առաջին և երկրորդ վարկային ծրագրերի շրջանակներում օգտագործվել է 1.8 մլրդ դրամ՝ ապահովելով 81.3% կատարողական, իսկ նույն վարկային ծրագրին աջակցելու նպատակով տրամադրված ճապոնական դրամաշնորհի հաշվին կատարված ծախսերը կազմել են 7.7 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 63.2%-ը: ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող թռչնագրիային հակազդելու վարկային ծրագրի կատարողականը կազմել է 2.6% կամ շուրջ 4.2 մլն դրամ: Նույն ծրագրի շրջանակներում իրականացվող ճապոնական դրամաշնորհային ծրագրի ծախսերը կազմել են շուրջ 5.6 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 17.1%-ը: Միննույն ժամանակ հարկ է նշել, որ ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող առողջապահական համակարգի արդիականացման առաջին ծրագրի շրջանակներում օգտագործված միջոցները 55.5%-ով գերազանցել են առաջին կիսամյակում նախատեսված գումարը՝ կազմելով շուրջ 285.4 մլն դրամ: Տվյալ խմբում շուրջ 29 մլն դրամի ծախսեր են կատարվել ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամի երրորդ վարկային ծրագրի շրջանակներում, որոնք 17.7%-ով գերազանցել են ծրագրային ցուցանիշը:

Նշված խմբի ծախսերում, բացի արտաքին աջակցությամբ իրականացվող ծրագրերից, մեծ տեսակարար կշիռ ունեն նաև խմբում ներառված՝ գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանման (նախարարությունների աշխատակազմերի մասով) ծախսերը (442.4 մլն դրամ, կատարողականը՝ 95.9%), դատաբժշկական և գենետիկ ծառայությունների ծախսերը (շուրջ 112.5 մլն դրամ, 100%) և դժվարամատչելի ախտորոշիչ հետազոտությունների ծախսերը (164.2 մլն դրամ, 98.9%): Նախորդ տարվա

նույն ժամանակահատվածի համեմատ այլ դասերին չպատկանող առողջապահական ծախսերն ավելացել են 16.6%-ով կամ շուրջ 396.3 մլն դրամով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող առողջապահական համակարգի արդիականացման երկրորդ վարկային ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերի զգալի աճով:

Հանգստի, մշակույթի և կրոնի բնագավառներում 2010 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեից կատարվել են 7.3 մլրդ դրամի ծախսեր՝ ապահովելով ծրագրով նախատեսվածի 89.5%-ը: Շեղումը հիմնականում գրանցվել է արվեստի, գրադարանների, հրատարակչությունների և խմբագրությունների, հանգստի ու սպորտի ծառայությունների և երիտասարդական ծրագրերի դասերում ընդգրկված ծրագրերի ցածր կատարողականով: 2009 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ հանգստի, մշակույթի և կրոնի բնագավառի ծախսերն ավելացել են 2.8%-ով:

Ընթացիկ տարվա առաջին կիսամյակում 767.5 մլն դրամ է տրամադրվել հանգստի և սպորտի ծառայությունների խմբի ծրագրերի ֆինանսավորմանը՝ կազմելով նախատեսվածի 88%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ Սինգապուրում կայանալիք առաջին պատանեկան օլիմպիական խաղերին մասնակցության ապահովման նպատակով առաջին կիսամյակում նախատեսված 50.3 մլն դրամը չի օգտագործվել, իսկ ՀՀ առաջնություններին և միջազգային միջոցառումներին մասնակցության ապահովման համար մարզիկների նախապատրաստման և առաջնությունների անցկացման համար նախատեսված միջոցները 5.2%-ով պակաս են օգտագործվել՝ կազմելով 547.3 մլն դրամ: Չի օգտագործվել նաև Սևծովյան երկրների մարզական խաղերին մասնակցության ապահովման համար նախատեսված 4.8 մլն դրամը: Արդյունքում նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ հանգստի և սպորտի ծառայությունների ծախսերը նվազել են 11.2%-ով:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում մշակութային ծառայություններին հատկացվել է 3.8 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրով նախատեսվածի 88.8%-ը: Ծրագրի նկատմամբ շեղում է արձանագրվել տվյալ խմբի բոլոր դասերում:

Հաշվետու ժամանակահատվածում 521.5 մլն դրամ է տրամադրվել գրադարաններին՝ ապահովելով նախատեսվածի 81.1%-ը: Ցածր կատարողականը հիմնականում պայմանավորված է տվյալ դասում ընդգրկված՝ մշակութային

օբյեկտների հիմնանորոգման ծրագրի ցածր կատարողականով: Մակայն նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի համեմատ նշված ծախսերը 2.6 անգամ ավելացել են: Արդյունքում նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ գրադարանների ծախսերն աճել են 10.9%-ով:

Թանգարաններին և ցուցասրահներին առաջին կիսամյակում տրամադրվել է 656.1 մլն դրամ՝ կազմելով ծրագրով նախատեսվածի 95.1%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է թանգարանային ծառայությունների և ցուցահանդեսների ծախսերի 94.4% կատարողականով, ինչպես նաև “Ներդրումներ թանգարաններում” ծրագրի գծով նախատեսված 27 մլն դրամը չօգտագործելու հանգամանքով: Հաշվետու ժամանակահատվածում 27.6 մլն դրամ է օգտագործվել ՄԱԿ-ի զարգացման աջակցության ծրագրի շրջանակներում, որը 2010 թվականի պետական բյուջեում նախատեսված չէ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ թանգարանների և ցուցասրահների ծախսերն աճել են 11%-ով՝ պայմանավորված հաշվետու ժամանակահատվածում ՀՀ համայնքային բյուջեներին 54.9 մլն դրամ սուբվենցիաների տրամադրմամբ, ինչպես նաև ՄԱԿ-ի զարգացման աջակցության ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերով:

Մշակույթի տների, ակումբների ու կենտրոնների ծախսերը կազմել են 51.8 մլն դրամ կամ ծրագրով նախատեսվածի 34.5%-ը, որը հիմնականում պայմանավորված է տվյալ դասում ընդգրկված՝ մշակութային օբյեկտների հիմնանորոգման ու շինարարության ծախսերի ցածր կատարողականով: Նշված ուղղություններով օգտագործվել է համապատասխանաբար 18.6 մլն դրամ և 20 մլն դրամ՝ կազմելով նախատեսվածի 18.3%-ը և 56.4%-ը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ մշակույթի տների, ակումբների ու կենտրոնների ծախսերը նվազել են 75.5%-ով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է հիմնանորոգման ծախսերի նվազմամբ:

Այլ մշակութային կազմակերպությունների գծով առաջին կիսամյակում օգտագործվել է 292.5 մլն դրամ կամ նախատեսված հատկացումների 90.8%-ը: Այս դասում ևս ծրագրից շեղումը հիմնականում պայմանավորված է մշակութային օբյեկտների հիմնանորոգման ծախսերի ցածր կատարողականով: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ այլ մշակութային կազմակերպությունների ծախսերը նվազել են 12.4%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված այն հանգամանքով,

որ 2009 թվականի առաջին կիսամյակում 90.7 մլն դրամ էր հատկացվել կենդանաբանական այգու ցուցադրությունների կազմակերպման նպատակով, որը 2010 թվականի պետական բյուջեում նախատեսված չէ:

Արվեստի ֆինանսավորմանը տրամադրվել է շուրջ 2 մլրդ դրամ՝ կազմելով նախատեսվածի 93.3%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է մշակութային միջոցառումների իրականացման ծրագրի ցածր կատարողականով, որը կազմել է 80.2% կամ 496.6 մլն դրամ: Արվեստի բնագավառի ծախսերի հիմնական մասն ուղղվել է հետևյալ ծրագրերի ֆինանսավորմանը. 25%-ը (496.6 մլն դրամ)՝ մշակութային միջոցառումների իրականացմանը, 20.6%-ը (410.6 մլն դրամ)՝ թատերական ներկայացումներին, 19.5%-ը (387.4 մլն դրամ)՝ երաժշտարվեստի և պարարվեստի համերգներին, 14.2%-ը (281.4 մլն դրամ)՝ օպերային և բալետային արվեստի ներկայացումներին: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ արվեստի բնագավառի ծախսերն աճել են 7.8%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված մշակութային միջոցառումների իրականացման ու մշակութային օբյեկտների հիմնանորոգման ծախսերի գծով հատկացումների ավելացմամբ, ինչպես նաև տվյալ բնագավառում համայնքներին շուրջ 92.6 մլն դրամի չափով սուբվենցիաների տրամադրմամբ:

Անցած ժամանակահատվածում ամբողջությամբ օգտագործվել են կինեմատոգրաֆիայի բնագավառի համար նախատեսված միջոցները, որոնք կազմել են 275.7 մլն դրամ: Մասնավորապես՝ նշված գումարից 204.7 մլն դրամը տրամադրվել է կինոնկարների արտադրությանը, 52.8 մլն դրամը՝ Ազգային կինոծրագրերի իրականացմանը: Կինեմատոգրաֆիայի ծախսերը 6.6%-ով զիջել են նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի փաստացի ցուցանիշը՝ պայմանավորված կինոնկարների արտադրության ծախսերի 10% նվազմամբ:

2010 թվականի առաջին կիսամյակի ընթացքում հուշարձանների և մշակութային արժեքների վերականգնման և պահպանման նպատակով պետական բյուջեից տրամադրվել է 60 մլն դրամ կամ ծրագրի 50.5%-ը: Շեղումը պայմանավորված է հուշարձանների վերանորոգման և վերականգնման համար նախատեսված 58.8 մլն դրամը չօգտագործելու հանգամանքով: Հուշարձանների և մշակութային արժեքների վերականգնման և պահպանման ծախսերը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ աճել են 41.2%-ով՝ պայմանավորված այն

հանգամանքով, որ հաշվետու ժամանակահատվածում 27 մլն դրամ է տրամադրվել հայկական պատմամշակութային հուշարձանների վերականգնմանն աջակցելու նպատակով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում ռադիո և հեռուստահաղորդումների հեռարձակման և հրատարակչական ծառայությունների գծով պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են ավելի քան 2.3 մլրդ դրամ՝ 93.9%-ով ապահովելով ծրագրային հատկացումները: Շեղումը հիմնականում առաջացել է հեռուստառադիոհաղորդումների խմբի ծրագրերում: Հատկացված գումարից 1.9 մլրդ դրամը (կատարողականը՝ 97.8%) կազմել են հեռուստահաղորդումների, 381 մլն դրամը (78.2%)՝ հրատարակչությունների և խմբագրությունների, 63.6 մլն դրամը (97.8%)՝ տեղեկատվության ձեռքբերման ծախսերը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ տվյալ բաժնի ծախսերն աճել են 11.4%-ով կամ 240.1 մլն դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է հրատարակչությունների և խմբագրությունների ծախսերի ավելացմամբ:

Կրոնական և հասարակական այլ ծառայություններին 2010 թվականի առաջին կիսամյակում պետական բյուջեից տրամադրվել է 165.7 մլն դրամ՝ կազմելով նախատեսված ծախսերի 62.7%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է երիտասարդական ծրագրերի ցածր կատարողականով, որը կազմել է 42.8% կամ 72.7 մլն դրամ: Քաղաքական կուսակցություններին, հասարակական կազմակերպություններին և արհմիություններին աջակցության նպատակով պետական բյուջեից տրամադրվել է 93 մլն դրամ՝ ապահովելով 98.1% կատարողական: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ կրոնական և հասարակական այլ ծառայությունների ծախսերը գրեթե չեն փոփոխվել:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում այլ դասերին չպատկանող հանգստի, մշակույթի և կրոնի դասի շրջանակներում ՀՀ պետական բյուջեից օգտագործվել է 181.1 մլն դրամ՝ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի 93.6%-ը: Հատկացված միջոցներն ուղղվել են ՀՀ մշակույթի ու սպորտի և երիտասարդության հարցերի նախարարությունների աշխատակազմերի պահպանմանը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված ծախսերը գրեթե փոփոխություն չեն կրել:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում կրթության բնագավառում ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են շուրջ 44 մլրդ դրամ՝ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի

94.9% կատարողական: Ծրագրից շեղումը հիմնականում պայմանավորված է կրթությանը տրամադրվող օժանդակ ծառայությունների ծախսերի ցածր կատարողականով: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ կրթության ծախսերը նվազել են 12.3%-ով, որը հիմնականում պայմանավորված է կրթությանը տրամադրվող օժանդակ ծառայությունների և միջնակարգ ընդհանուր կրթության ծախսերի նվազմամբ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում պետական բյուջեից շուրջ 9.7 մլրդ դրամ տրամադրվել է տարրական ընդհանուր կրթությանը, որն ապահովել է ծրագրի 99.7% կատարողական: Նշված խմբում ներառված գրեթե բոլոր ծրագրերն ամբողջությամբ կատարվել են: Հատկացված գումարից շուրջ 7 մլրդ դրամը տրամադրվել է հանրակրթական ուսուցմանը, 2.1 մլրդ դրամը՝ հանրակրթական ուսուցման գծով պետության կողմից համայնքի ղեկավարին պատվիրակված լիազորությունների իրականացման ֆինանսավորմանը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված խմբի ծախսերն աճել են 3.3%-ով կամ 307.3 մլն դրամով:

Անցած ժամանակահատվածում կրթության ոլորտի ծախսերի 52.5%-ն ուղղվել է միջնակարգ ընդհանուր կրթությանը: Այն կազմել է շուրջ 23.1 մլրդ դրամ (որից 16.2 մլրդ դրամը՝ հիմնական և 6.8 մլրդ դրամը՝ միջնակարգ (լրիվ) ընդհանուր կրթության ծախսերն են)՝ 99.3%-ով ապահովելով ծրագրի կատարումը: Միջնակարգ ընդհանուր կրթության խմբին հատկացված միջոցների հիմնական մասը՝ 15 մլրդ դրամը, կազմել են հանրակրթական ուսուցման և վերջինիս գծով պետության կողմից համայնքի ղեկավարին պատվիրակված լիազորությունների իրականացման ծախսերը, որոնք կատարվել են 99.4%-ով: Միջնակարգ ընդհանուր կրթության խմբում համեմատաբար ցածր՝ 89.1% և 92.7% կատարողականներ են արձանագրվել արտակարգ ունակություններ դրսևորած երեխաների հանրակրթության կազմակերպման և ներառական կրթության ծախսերում, որոնք կազմել են համապատասխանաբար 263 մլն դրամ և 9.2 մլն դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ արձանագրվել է միջնակարգ ընդհանուր կրթության ծախսերի 7.7% նվազում, որը պայմանավորված է հանրակրթական ուսուցման ծախսերի նվազմամբ:

Անցած ժամանակահատվածում նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական կրթության ծախսերը կազմել են շուրջ 2.2 մլրդ դրամ կամ նախատեսված հատկացումների 97.9%-ը, որից 863.6 մլն դրամը՝ նախնական

մասնագիտական (արհեստագործական), 1.3 մլրդ դրամը՝ միջին մասնագիտական կրթության ծախսերն են: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված խմբի ծախսերը նվազել են 2.9%-ով:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում բարձրագույն կրթության բնագավառին ՀՀ պետական բյուջեից տրամադրվել է ավելի քան 4.4 մլրդ դրամ (որից շուրջ 4.1 մլրդ դրամը բարձրագույն մասնագիտական կրթության և 360.5 մլն դրամը՝ հետբուհական մասնագիտական կրթության ծախսերն են)՝ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի 99.4%-ով կատարում: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված խմբի ծախսերն էական փոփոխություն չեն կրել:

Ըստ մակարդակների չդասակարգվող կրթության ծախսերը 2010 թվականի առաջին կիսամյակում կազմել են 1.4 մլրդ դրամ (որից 1.1 մլրդ դրամը՝ արտադպրոցական դաստիարակության, 335.4 մլն դրամը՝ լրացուցիչ կրթության ծախսերն են)՝ ապահովելով ծրագրի 93.2%-ով կատարում: Շեղումը պայմանավորված է հիմնականում երաժշտական և արվեստի դպրոցներում ազգային, փողային և լարային նվագարանների գծով ուսուցման, ընտրական հանձնաժողովների անդամների մասնագիտական դասընթացների կազմակերպման, ՀՀ դատախազության վերապատրաստման ծառայությունների և ՀՀ քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստման գծով պետական պատվերի ծախսերի ցածր կատարողականով (համապատասխանաբար 85.1%, 0.8%, 68.7% և 6.9%): Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ըստ մակարդակների չդասակարգվող կրթության խմբի ծախսերն աճել են 11%-ով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է երաժշտական և արվեստի դպրոցներում ազգային, փողային և լարային նվագարանների գծով ուսուցման ու դատավորների, դատական ծառայողների, դատական կարգադրիչների վերապատրաստման ծառայությունների ծախսերի աճով, ինչպես նաև արտադպրոցական դաստիարակության գծով համայնքներին սուբվենցիաների տրամադրմամբ, որի համար նախորդ տարի հատկացումներ չեն եղել:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում կրթությանը տրամադրվող օժանդակ ծառայությունների ծախսերը կազմել են շուրջ 3 մլրդ դրամ կամ ծրագրի 60.4%-ը: Շեղումը հիմնականում առաջացել է տվյալ խմբում ընդգրկված կրթական օբյեկտների հիմնանորոգման ու շինարարության որոշ ծրագրերի ցածր կատարողականի արդյունքում: Կատարված հատկացումների հաշվին իրականացվել են 29 ծրագրեր, այդ

թվում՝ արտաքին աղբյուրներից ֆինանսավորվել են երեք վարկային ծրագրեր: ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող Կրթության որակի և համապատասխանության առաջին և երկրորդ, ինչպես նաև Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամի երրորդ ծրագրերի գծով արձանագրվել է համապատասխանաբար 1.3%, 69.2% և 41.8% կատարողական (օգտագործվել է համապատասխանաբար 504 հազ. դրամ, 315.3 մլն դրամ և 30.8 մլն դրամ): Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ կրթությանը տրամադրվող օժանդակ ծառայությունների ծախսերը նվազել են շուրջ 4.6 մլրդ դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է կրթական օբյեկտների հիմնանորոգման և շինարարության ծախսերի նվազմամբ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում պետական բյուջեից շուրջ 212.2 մլն դրամ տրամադրվել է այլ դասերին չպատկանող կրթության բնագավառում գործադիր իշխանության պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների (ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության գիտության պետական կոմիտե և ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության աշխատակազմ) պահպանմանը՝ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի 89.5% կատարողական: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված խմբի ծախսերն էական փոփոխություն չեն կրել:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում սոցիալական պաշտպանության բնագավառի ծախսերը կազմել են շուրջ 120 մլրդ դրամ՝ 98.2%-ով ապահովելով կիսամյակային ծրագրի կատարումը: Բաժնի բոլոր խմբերում առկա են ծրագրից շեղումներ, սակայն առավելագույն գումարը բաժին է ընկել ծերության, գործազրկության, ինչպես նաև ընտանիքի անդամների և զավակների խմբերի ծրագրերին: 2009 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ սոցիալական պաշտպանության ոլորտի ծախսերն ավելացել են 2.1%-ով կամ 2.5 մլրդ դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է ընտանեկան նպաստի և միանվագ դրամական օգնության, հղիության ու ծննդաբերության նպաստի, գործազրկության նպաստի, ժամանակավոր անաշխատունակության դեպքում վճարվող նպաստի և ապահովագրական կենսաթոշակների ծախսերի աճով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում պետական բյուջեից 397.4 մլն դրամ է տրամադրվել վատառողջության և անաշխատունակության խմբի ծախսերին՝ ապահովելով ծրագրի 67.9%-ով կատարում: Նշված հատկացումներից 73.2 մլն դրամ

տրամադրվել է վատառողջությանը, 324.2 մլն դրամ՝ անաշխատունակությանը, որոնք կատարվել են համապատասխանաբար 85.3%-ով և 64.9%-ով: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է հաշմանդամների պրոթեզաօրթոպեդիկ պարագաներով, վերականգնման տեխնիկական միջոցներով ապահովման և դրանց վերանորոգման, ինչպես նաև հաշմանդամներին սայլակներով և լսողական սարքերով ապահովման ծրագրերի ցածր կատարողականով, որոնք կազմել են համապատասխանաբար 65.5% (280.9 մլն դրամ) և 31.8% (7.6 մլն դրամ): Հիմնականում նշվածով պայմանավորված՝ Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ վատառողջության և անաշխատունակության խմբի ծախսերը նվազել են 28.5% ով:

Ծերության բնագավառի ծրագրերին 2010 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեից տրամադրվել է 88.6 մլրդ դրամ՝ ապահովելով նախատեսվածի 99.1%-ը: Նշված գումարից 73.6 մլրդ դրամն ուղղվել է ապահովագրական կենսաթոշակներին՝ կազմելով նախատեսվածի 99.4%-ը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ծերության բնագավառի ծախսերը գրեթե չեն փոփոխվել:

Հարազատին կորցրած անձանց հաշվետու ժամանակահատվածում տրամադրվել է 70.4 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 80.6%-ը: Նշված գումարից 63.3 մլն դրամը տրամադրվել է Հայաստանի գոհված ազգային հերոսի կամ Մարտական խաչ շքանշանով հետմահու պարգևատրված անձի ընտանիքներին, որը կազմել է ծրագրվածի 81.8%-ը: 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ տվյալ խմբի ծախսերն աճել են 8.5%-ով:

Ընտանիքի անդամների և զավակների խմբի գծով պետական բյուջեի ծախսերը հաշվետու ժամանակահատվածում կազմել են շուրջ 21.4 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 98.2%-ը: Շուրջ 15 մլրդ դրամ են կազմել ընտանեկան նպաստի և միանվագ դրամական օգնության ծախսերը, որոնք կատարվել են 99.3%-ով: Երեխայի ծննդյան միանվագ նպաստը կազմել է 2.1 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 99.6%-ը: Հղիության և ծննդաբերության նպաստը կազմել է 1.5 մլրդ դրամ կամ ծրագրի 99.3%-ը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ “Ընտանիքի անդամներ և զավակներ” խմբի ծախսերն աճել են 8.8%-ով: Աճը հիմնականում պայմանավորված է ընտանեկան նպաստի և միանվագ դրամական օգնության, հղիության և ծննդաբերության նպաստի, ինչպես նաև մինչև 2 տարեկան երեխայի խնամքի նպաստի

ծախսերի ավելացմամբ: Հարկ է նշել, որ նախորդ տարվա առաջին կիսամյակում հղիության և ծննդաբերության նպաստի գծով գրանցվել էր ցածր կատարողական, ինչի արդյունքում հաշվետու ժամանակահատվածի ծախսերը 79%-ով գերազանցել են նախորդ տարվա համապատասխան ցուցանիշը:

Մոցիլակական ոլորտի ծախսերից 2.4 մլրդ դրամ տրամադրվել է գործազրկության խմբին, որը կազմել է կիսամյակային ծրագրի 84.7%-ը: Շեղումը հիմնականում առաջացել է վարձատրվող հասարակական աշխատանքների, գործազրկության նպաստի և գործազուրկների, աշխատաշուկայում անմրցունակ խմբերի և երկարամյա ծառայության ու արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակ ստացող աշխատանք փնտրող չգրադված անձանց մասնագիտական ուսուցման ծրագրերում: Գործազրկության նպաստի ծախսերը հաշվետու ժամանակահատվածում կազմել են 2.2 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 95.4%-ը, վարձատրվող հասարակական աշխատանքների ծրագիրը, որի համար նախատեսվել էր 344.8 մլն դրամ, կատարվել է 39.1%-ով (134.9 մլն դրամ), իսկ գործազուրկների, աշխատաշուկայում անմրցունակ խմբերի և երկարամյա ծառայության ու արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակ ստացող աշխատանք փնտրող չգրադված անձանց մասնագիտական ուսուցման ծրագրով նախատեսված 116.5 մլն դրամը կատարվել է 25.4%-ով (29.6 մլն դրամ): 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ գործազրկության խմբի ծախսերն աճել են 37.9%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված գործազրկության նպաստի ծախսերի աճով:

Բնակարանային ապահովման ծախսերը, որոնց համար 2010 թվականի առաջին կիսամյակում նախատեսվել էր 400.2 մլն դրամ, իրականացվել են 87.1%-ով և կազմել 348.7 մլն դրամ, ինչը հիմնականում պայմանավորված է երկրաշարժի հետևանքով անօթևան մնացած ընտանիքների համար բնակարանային շինարարության ծրագրի ցածր կատարողականով: Այդ նպատակով օգտագործվել է 103.1 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 68.6%-ը: 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ տվյալ խմբի ծախսերը նվազել են 79.4%-ով՝ պայմանավորված զոհված (մահացած) և առաջին, երկրորդ և երրորդ կարգի հաշմանդամ զինծառայողների անօթևան ընտանիքներին բնակարանով ապահովման և բնակարանային պայմանների բարելավման ծրագրի հատկացումների կրճատմամբ:

Մոցիլակական հատուկ արտոնություններին (այլ դասերին չպատկանող) տրամադրվել է շուրջ 2.6 մլրդ դրամ՝ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի 98.4%

կատարողական: Նշված գումարից 1.3 մլրդ դրամը կազմել են ՀՄ պատերազմի վետերաններին, 25.11.1998թ. ՀՕ-258 օրենքի 13 հոդվածում նշված պատճառներով հաշմանդամ դարձած զինծառայողներին, ինչպես նաև ծառայողական պարտականությունների կատարման ժամանակ զոհված (մահացած) զինծառայողների ընտանիքներին դրամական օգնության ծախսերը, որոնք կատարվել են 98.8%-ով: 831.5 մլն դրամ է տրամադրվել “ՎՏԲ-Հայաստան” ՓԲԸ-ում ավանդատու հանդիսացող քաղաքացիների, որպես նախկին ԽՍՀՄ Խնայբանկի ՀԽՍՀ հանրապետական բանկում մինչև 1993 թվականի հունիսի 10-ը ներդրված դրամական ավանդների դիմաց փոխհատուցման նպատակով, որը կատարվել է 99.9%-ով: 437.2 մլն դրամ են կազմել վետերանների պատվովճարները, որոնք կատարվել են 95.8%-ով: 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ սոցիալական հատուկ արտոնությունների ծախսերը նվազել են 1.5%-ով:

Այլ դասերին չպատկանող սոցիալական պաշտպանության խմբի ծրագրերին հաշվետու ժամանակահատվածում ՀՀ պետական բյուջեից տրամադրվել է շուրջ 4.3 մլրդ դրամ՝ կազմելով կիսամյակային ծրագրի 94.4%-ը: Շեղումը հիմնականում առաջացել է գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանման (629.2 մլն դրամ կամ 87.5%), նախարարությունների աշխատակազմերի պահպանման ծախսերի (652.1 մլն դրամ կամ 88.5%), սոցիալական ապահովության առանձին ծրագրերի վճարման հետ կապված ծառայությունների (211 մլն դրամ կամ 80.5%) և կենսաթոշակային ապահովության ու ապահովագրության ծրագրերի վճարման հետ կապված ծառայությունների (900.5 մլն դրամ կամ 94.7%) ծրագրերի գծով: Մինևնույն ժամանակ հարկ է նշել, որ տվյալ խմբում ընդգրկված՝ Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող սոցիալական պաշտպանության ոլորտի կառավարման ծրագիրը կատարվել է 311.7%-ով՝ կազմելով 100.4 մլն դրամ:

2009 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ այլ դասերին չպատկանող սոցիալական պաշտպանության խմբի ծախսերն աճել են 32.9%-ով՝ պայմանավորված ժամանակավոր անաշխատունակության դեպքում վճարվող նպաստի, կենսաթոշակային ապահովության ու ապահովագրության ծրագրերի վճարման հետ կապված ծառայությունների, ինչպես նաև գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների

պահպանման ծախսերի աճով: Հարկ է նշել, որ նախորդ տարվա առաջին կիսամյակում գրանցվել էր ժամանակավոր անաշխատունակության դեպքում վճարվող նպաստի խիստ ցածր կատարողական, ինչի արդյունքում գրանցվել է նշված ծախսերի 77.1% աճ: Հաշվետու ժամանակահատվածում տվյալ ծախսերը կազմել են 1.4 մլրդ դրամ՝ նախորդ տարվա 797.1 մլն դրամի դիմաց:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ կառավարության պահուստային ֆոնդի գծով նախատեսված 4.4 մլրդ դրամից օգտագործվել է 1.7 մլրդ դրամ կամ 38.9%-ը: Նշենք, որ 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածում ՀՀ կառավարության պահուստային ֆոնդից օգտագործվել էր 8 մլրդ դրամ:

ՀՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ՊԱԿԱՍՈՒՐԴԸ 2010 ԹՎԱԿԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԻՍՍՍՅԱԿՈՒՄ

2010 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեն կատարվել է 51.9 մլրդ դրամ պակասուրդով՝ կազմելով ճշտված ծրագրով նախատեսված շուրջ 116.3 մլրդ դրամի 44.7%-ը: Ծրագրից շեղումը արձանագրվել է ֆինանսավորման ներքին աղբյուրներում՝ բյուջեի եկամուտների ծրագրի գերազանցման և ծախսերի գծով առկա տնտեսումների արդյունքում: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ բյուջեի պակասուրդը նվազել է 32.7%-ով կամ շուրջ 25.3 մլրդ դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է արտաքին վարկավորման նվազմամբ:

Անցած ժամանակահատվածում պետական բյուջեի պակասուրդի ներքին ֆինանսավորումը կազմել է շուրջ 22.9 մլրդ դրամ կամ ծրագրի 25.7%-ը: Շեղումը հիմնականում արձանագրվել է պետական բյուջեի ազատ միջոցների օգտագործման ցուցանիշի գծով: Հաշվետու ժամանակահատվածում պետական բյուջեի պակասուրդի ֆինանսավորման նպատակով նախատեսվել էր շուրջ 59.5 մլրդ դրամ օգտագործել բյուջեի 2010 թվականի տարեսկզբի և ժամանակավորապես ազատ միջոցներից, սակայն փաստացի օգտագործումը կազմել է ընդամենը 7.8 մլրդ դրամ:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում պետական բյուջեի պակասուրդի ֆինանսավորման ներքին աղբյուրներում պետական (գանձապետական) պարտատոմսերի գծով արձանագրվել է 2.4 մլրդ դրամի չափով զուտ մարում՝ նախատեսված 13.1 մլրդ դրամ ֆինանսավորման դիմաց, պարտատոմսերի տեղաբաշխումից ստացված 35.8 մլրդ դրամ ծավալով հասույթի և 38.2 մլրդ դրամի մարման փաստացի ցուցանիշների պարագայում: Պակասուրդի թերի ֆինանսավորման պատճառը առաջին կիսամյակում նախատեսվածից պակաս ծավալով տեղաբաշխումներն են. տեղաբաշխվել են 38.5 մլրդ դրամի պարտատոմսեր՝ նախատեսված 60 մլրդ դրամի փոխարեն: Թերտեղաբաշխումները պայմանավորված են բանկային համակարգում առկա դրամային իրացվելիության պակասով, ինչպես նաև փոխարժեքի վարքագծով պայմանավորված՝ համակարգում առկա սպասումներով, երբ ներդրումներ կատարվում էին մեծ մասամբ արտարժույթային (հիմնականում՝ դոլարային) ակտիվներում:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում պետական պարտատոմսերի թողարկման ծրագրի իրագործման արդյունքում ներքին պետական պարտքը բնութագրող հիմնական ցուցանիշները հետևյալն են. շրջանառության մեջ եղած պետական

պարտատոմսերի ծավալն անվանական արժեքով կազմել է 138,390,594.0 հազ. դրամ: Բոլոր պարտատոմսերի միջին ժամկետայնությունը կազմել է 1509 օր (2009թ. առաջին կիսամյակում՝ 1451 օր), միջին կշռված եկամտաբերությունը՝ 11.02% (2009թ. առաջին կիսամյակում՝ 10.03%): Ներքին պետական պարտքը բաղկացած է 22.5% ՊԿՊ-ից, 54.8% ՄԺՊ-ից, 22.5% ԵՊ-ից և 0.2% ԽՊ-ից:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում շարունակվել է ՀՀ ներքին շահող փոխառության պարտատոմսերի հետզնման գործընթացը. այդ նպատակով տրամադրվել է 726.4 հազար դրամ՝ նախատեսված 6 մլն դրամի դիմաց: Մուրհակների մարման նպատակով առաջին կիսամյակի ծրագրով նախատեսված վճարումները կատարվել են 100%-ով՝ կազմելով 21.7 մլն դրամ: Անցած ժամանակահատվածում 772.8 մլն դրամ ուղղվել է “ՎՏԲ-Հայաստան” ՓԲԸ-ից ստացված վարկի մարմանը, որը կատարվել է նախատեսված ծավալով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում պակասուրդի ներքին ֆինանսական ակտիվները կազմել են 26 մլրդ դրամ կամ առաջին կիսամյակի ծրագրի 34%-ը: 43.5 մլն դրամ է տրամադրվել “Երկաթուղու շինարարություն” ՓԲԸ-ի բաժնետոմսերի ձեռքբերման նպատակով: Հաշվետու ժամանակահատվածում ՀՀ ռեզիդենտներին պետական բյուջեից տրամադրվել են 1.6 մլրդ դրամի վարկեր՝ կազմելով առաջին կիսամյակում նախատեսվածի 72.2%-ը: Մասնավորապես՝ շուրջ 582.4 մլն դրամ է տրամադրվել արտաքին աղբյուրներից ստացված նպատակային վարկային ծրագրերի շրջանակներում՝ կազմելով նախատեսվածի 68.4%-ը: Շուրջ 828.2 մլն դրամի վարկեր են տրամադրվել ԱՄՆ կառավարության աջակցությամբ իրականացվող ”Հազարամյակի մարտահրավեր” դրամաշնորհային ծրագրում ներգրավված տնտեսավարող սուբյեկտներին՝ կազմելով ծրագրվածի 67%-ը: 60.7 մլն դրամ արտոնյալ պայմաններով տրամադրվել է բռնադատված քաղաքացիներին՝ անհատական բնակարանային շինարարության վարկավորման նպատակով:

Շուրջ 16.2 մլրդ դրամ ստացվել է տրամադրված ներքին վարկերի վերադարձից՝ ծրագրված 2.7 մլրդ դրամի դիմաց: Նշված գումարից շուրջ 12.9 մլրդ դրամը մուտքագրվել է նախորդ տարի Ռուսաստանի Դաշնության հատկացրած վարկային միջոցների հաշվին տրամադրված վարկերի վերադարձից, որն ուղղվել է նշված միջոցների համար բացված կայունացման դեպոզիտային հաշվի համալրմանը: Վերադարձված գումարից 12.2 մլրդ դրամը վճարվել է “Հայռուսգազարդ” ԲԲԸ-ի կողմից:

Կայունացման դեպոզիտային հաշվից առաջին կիսամյակում օգտագործվել է 16.5 մլրդ դրամ:

2010 թվականի առաջին կիսամյակի ընթացքում ՀՀ պետական բյուջեի պակասուրդն արտաքին աղբյուրներից ֆինանսավորվել է շուրջ 29.1 մլրդ դրամով՝ նախատեսված 27.5 մլրդ դրամի դիմաց:

Փոխառու միջոցներից պակասուրդի ֆինանսավորումը կատարվել է 112.1%-ով՝ կազմելով 51.5 մլրդ դրամ: Միջազգային կազմակերպությունների և օտարերկրյա պետությունների կողմից տրամադրվել են ավելի քան 56.1 մլրդ դրամի վարկային միջոցներ՝ 10.6%-ով գերազանցելով կիսամյակային ծրագիրը: Մասնավորապես՝ ծրագրվածից ավել միջոցներ են ստացվել հիմնականում Ճապոնիայի կառավարության աջակցությամբ իրականացվող էլեկտրահաղորդման գծերի և բաշխիչ ցանցերի վերականգնման (շուրջ 6.4 մլրդ դրամ՝ 120.2%), համակցված շոգեգազային ցիկլով էներգաբլոկի կառուցման (13.4 մլրդ դրամ՝ 187.3%), Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող ոռոգման համակարգերի հրատապ վերականգնման (6.9 մլրդ դրամ՝ 162.3%) ծրագրերի գծով: Անցած ժամանակահատվածում Արժույթի միջազգային հիմնադրամի կողմից տրամադրվել են շուրջ 15.2 մլրդ դրամի վարկային միջոցներ՝ նախատեսված 14.5 մլրդ դրամի դիմաց, որը պայմանավորված է ծրագրված և փաստացի փոխարժեքների տարբերությամբ:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում ավելի քան 4.6 մլրդ դրամ (ծրագրվածի 96.6%-ը) ուղղվել է արտաքին պարտավորությունների մարմանը, որից 3.1 մլրդ դրամը հատկացվել է Համաշխարհային բանկի, 147.5 մլն դրամ՝ Գյուղատնտեսության զարգացման միջազգային հիմնադրամի, 64.4 մլն դրամ՝ ՕՊԵԿ-ի միջազգային զարգացման հիմնադրամի նկատմամբ ունեցած պարտքի մարմանը, 552.9 մլն դրամ է տրամադրվել էլեկտրաէներգիայի հաղորդման և բաշխման համակարգի ծրագրի գծով Ճապոնիայի նկատմամբ պարտքի մարմանը, 444.7 մլն դրամ՝ ԱՄՆ ապրանքային վարկերի մարմանը, 25.2 մլն դրամ՝ ԱԷԿ-ի վառելիքի չոր պահպանման համակարգի ծրագրի գծով Ֆրանսիայի նկատմամբ պարտքի մարմանը և շուրջ 285.7 մլն դրամ՝ Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության նկատմամբ պարտավորությունների մարմանը:

Ֆինանսական ակտիվների գծով պակասուրդի ֆինանսավորումը կատարվել է 121.6%-ով և կազմել -22.4 մլրդ դրամ: Ծրագրի գերազանցումը պայմանավորված է այն

հանգամանքով, որ ժամանակավորապես ազատ միջոցները նախատեսված 259.6 մլն դրամի փոխարեն ավելացել են շուրջ 4.3 մլրդ դրամով:

Անցած ժամանակահատվածում 17.7 մլրդ դրամ միջպետական վարկ է տրամադրվել ԼՂՀ-ին, որը կատարվել է նախատեսված ծավալով: Վրաստանի կողմից միջպետական վարկի գծով կատարվել է 44.8 մլն դրամի վճարում, որը նախորդ տարվա պարտավորությունն է և Վրաստանի կողմից փոխանցվել է 2009 թվականի դեկտեմբերին, սակայն գանձապետական միասնական հաշվին մուտքագրվել է 2010 թվականի հունվար ամսին: 2010 թվականի առաջին կիսամյակում նախատեսված 48.8 մլն դրամը Վրաստանի կողմից նույնպես վճարվել է, որը գանձապետական միասնական հաշվին մուտքագրվել է հուլիս ամսին: Միջազգային ֆինանսական կազմակերպություններին ՀՀ անդամակցության գծով պարտավորությունների կատարմանն ուղղվել է 733.5 մլն դրամ: